

VADRÓZSAPÖR.

IRTA

DR. ALEXICS GYÖRGY.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÜLÖNLENYOMAT AZ „ETHNOGRAPHIA“ 1897. ÉVFOLYAMÁBÓL.

EGYETEMI KÖNYVTÁR

1518 * 1903 JUN. 30.

KOLOZSVÁR.

BUDAPEST,

HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA.

1897.

vii. Deubönszky utca 16. f. z. III

VADRÓZSA PÖR.

IRTA

DR. ALEXICS GYÖRGY.

Dr. én régi kedves ismerősöm
Dr. Pethő Gyula úrnak
Bpesti, 1898. 23. I.
Dr. Alexics Gy.

KÜLÖNLÉNYOMAT AZ „ETHNOGRAPHIA“ 1897. ÉVFOLYAMÁBÓL.

EGYETEMI KÖNYVTÁR

1518 * 1903. JUN. 30.

KOLOZSVÁR.

1898. Jan. 23.

BUDAPEST,

HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVNYOMDÁJA.

1897.

200390-40

I.

A hatvanas években ádáz pör támadt a magyar irodalomban; nem kevesebbről volt szó, mint arról, hogy Kriza János munkája, a «Vadrózsák» (Kolozsvár, 1863.) legnagyobb részében plágium; tehát, hogy az ő székely balladái sohasem is éltek a székely nép ajkán, hanem azokat vagy maga avagy pedig munkatársai románból fordítottak s aztán rájuk fogták, hogy a székelyektől gyűjtöttek. Ezt a nehéz vádat Grozescu Julián emeli a «Fővárosi Lapok» 1864. évfolyamában (114. sz. május 20.), a mikor benne a «Toma» című román balladának magyar fordítását közli, melyről azt mondja, hogy a székely «Ajgó Marton»-nak, illetve «Molnár Anna»-nak eredetije. Szerinte a románság, mint latin törzszű nép, az epikai költészet mesterségét nyugati rokonaitól, az olaszoktól, francziáktól és spanyoloktól sajátította el, kivált pedig a troubadouroktól. A magyarságnak e fajta költészete nincsen, annál kevésbbé rokonainak. «Kőmives Kelemen»-né semmi egyéb mint a román «Arzsesi kolostor» balladának «szolgai plagizálása»; «Molnár Anna» meg a «Tomá»-nak «gyöngén sikerült nagyon is szabad fordítása».

Ezzel aztán megindult a küzdelem; folyt is keservesen a «Pesti Napló»-ban (1864. 118.), de kivált a «Koszorú»-ban (1864.) a hol F. Szabó Sámuel szegődött be Kriza védőjének. Czáfolgatásai eredményeképp ezt összegezi: «A magyar irodalom a világ legelső irodalma lenne, ha az idegen epikai költeményeket oly nyelven és szerkezettel tudná átültetni, miként ezt a székely balladákban az állítólagos forrásokkal szemben találjuk; az ilyen átültetés nemhogy kisebbségünkre válnék, sőt a legnagyobb dicséret akár egyesek, akár a magyar nemzetre nézve!»

A vita azonban tudományos szempontból meddő eredménnyel záródott; hiányzott hozzá a küzdő feleknek előkészültsége, nem ismerték alaposan sem a maguk népköltészetét, sem pedig az országban lakó

többi fajokét, annál kevésbbé az idevágó világirodalmat, hogy hasonlításokat s értékes kutatásokat vigyenek végbe. A magyarság népköltészetének termékei még kritikailag nem voltak összegyűjtve; hiszen maga Kriza «Vadrózsái» közt fölvette íróemberek műveit is, melyek a nép között polgárjogot nyertek. Sőt az igazi népies versek közt ilyet is olvasunk:

«Áldott légy hát Bacchus,
Ki a jó bort adtad,
Ily derék fiadat
Régen meghívtad.

Áldott légy jó Bacchus,
Hogy szőlőt termettél,
Hogy az ivóhelybe
Minket is bevettél» (a 454. számú).

Ha azonban így állt a dolog a magyarságnál, annál sívárabb volt a helyzet a «Vadrózsapör» idején a román literatúrában. Traján császárt s a római világot keresték minden népies termékben s ha csak valami kis hasonlóságot is leltek a latin történelem eseményeivel, mindjárt ráfogták, hogy íme: «Argirius királyfi, *Trajanus*, Ileana Cosinzeana (Tündér Ilona) pedig *Dácia*. A Reriu-mi vagy Leru-mi refrén, mely a Colindákban (Corindákban) jelenik meg Aurelianus és Hadrianus császárok neveinek kicsinyítői» stb. (V. ö. Atanasie Marian Marienescu: «Balade si Colinde», Pest, 1859. «Román népdalok», fordították. Ember György, Grozescu Julián és Vulcan József, kiadja a Kisfaludy-társaság, Budapest 1877.) Azt tanították, hogy «a román nép ajkán ma is él egy «colinda», mely kétezer év előtt történt esetet énekel meg, vagyis a szabin nők elrablását a rómaiak által a Romulus rendezte ünnep alkalmával. A román népköltészet megőrizte a ludus equestrisnek emlékét, sőt a Lucius Metellus alapította ludus venationisét is. A balladák úgy írják le a régi római fegyvernemeket, a mint azokat Gibbon «Az Antoninusok kora» című művében sorolja elő stb.» (U. o.). Ki győzné felsorolni tovább a nagyzási hóbortnak hasonló termékeit; csak az a sajnós, hogy ezek aztán lábra kaptak a magyar literatúrában is (V. ö. Acs Károly: Virágok a román (oláh) népköltészet mezejéről, Pest, 1858. és a Kisfaludy-társaság említett kiadását), sőt a külföldiekben (V. ö. Kotzebue német fordításait, (Berlin, 1857.), Stanley angol fordításait (Hertzford, 1856.), Ruscala olasz és Uicini, Philarète Charles francia fordításait stb.)

De ez még nem volt elég, hogy a klasszikus világ nyomait sütötték ki a román népköltészetben, hanem addig mentek, hogy az idegen eredet bélyegét magukon viselő szókat kiküszöbölték s helyüket modern csinálmányu latinokkal töltötték be (V. ö. Marienescu id. művét). Sőt megtették azt is, hogy egész sorokat költöttek maguk a népköltészet termékek gyűjtői, vagy a hol a gondolat nem domborodott ki eléggé, azt a saját tolukkal bővítették ki (V. ö. Alexandri Vazul népköltészeti gyűjteményét, Marienescu id. művét). Ilyen körülmények közt mennyit lehet építeni az e fajta kiadások megbízhatóságán, nem szükség emlitenem s nem is kell megütödnünk, ha az idegen, a ki olvassa ezeket, elcsodálkozik azon a latin nyelven, a mely a román

népben el. Michelet (Légendes du Nord, 334.) bár sok tekintetben igaza van, így kiált föl Alexandri népköltészeti gyűjteményének olvasásakor: «Mihelyt fölütöd Alexandri népköltészeti gyűjteményét, fejedet és szivedet szokatlan illatár tölti be, a mely mámorral s részegítő elemmel van vegyülve. Nem tudod okát, de sirsz s könnyed búskomolyság fog el. A felleg nem elég sűrű, hogy egy napsugár át ne hasson rajta».

Munkásságuknak gyöngye azonban, hogy maguk irtak balladákat, melyekről aztán hirdették, hogy népies termékek. 1870-ban Bärladban jelent meg pl. egy ilyen füzetecske J. Pop Florentintól: «Cîntece voinicești» czímmel, a melyben a következő dolgok fordulnak elő, részben mint népiesek, részben mint utánzatok: Marcu romanul și Tor dacul (A római Marcus és a dák Torus); Orașiu cel orb de un ochi (A félszemű Horacius); Scevola cel fără iubită (A szerető nélküli Scevola), Trei Orași (A három Horiacius) stb.

A román népköltészet ez állapota és megbizhatósága jóformán egy pár éve, hogy megváltozott, de még mindig — kevés kivétellel — nem oly helyesírással közlik az anyagot, hogy nyelvészember is használhassa.

II.

A ki ezek után azt hiszi, hogy én most újra föl akarom eleveníteni a «Vadrózsapört» s hogy a mai anyag együttléte után, mikor legalább nagyjából ismerjük a különböző nemzetek népköltészetét, föltételezi rólam, hogy talán szelesebb látókörrrel s kritikaibb előkészültséggel a románból a magyarba átjött balladákat fogom kimutatni, az ugyan nagyot csalódik. Meddő dolog volna ez részemről és karbaveszett munka, mert jól tudom, hogy az ember a földteke minden pontján egyenlő, tehát a zord éjszak lakója épen úgy szeret, gyűlöl, szomorkodik és vigad, mint a forró dél szülötte, csak a formában, miként nyilvánítja azt, különbözik. A népek psychéje mindenütt egy, ezt a fontos tételt nem szabad soha szem elől tévesztenünk, midőn népköltészeti termékek összehasonlításáról van szó, ehhez még hozzájárul az az óriási vándorlás, melyet ez alkotások megtesznek egyik néptől a másikig. Ha pusztán a hasonlóságból vonná le valaki egyik vagy másik népköltészeti termék idegen eredetét, a mint azt a «Vadrózsapör» megindítója, Grozescu Julián tette, olyan eredményre jut, a mi hizelelget a nemzeti érületnek, de a tudomány ítélőszéke előtt értéktelen. Azzal a módszerrel kell eljárunk e kényes ügyben, melylyel a nyelvtudomány az idegen szavak hovatarozandóságában s még akkor is jól meg kell gondolnunk, a míg döntő véleményre ragadtatjuk magunkat. Egyselőre az anyaggyűjtés fárasztó munkáját kell végeznünk s e dolgot nem vágyik nagyobb hivatásra, mint a mennyire eleddig lehetséges volt, kimutatni egyrészt minő magyar vonatkozású balladáról tud a románság, másrészt pedig felsorolni azon balladákat, melyeknek másait a székelyeknél megtaláljuk.

III.

Gyulai Pál (Arany László és Gyulai Pál: Magyar Népköltési gyűjtemény, Pest, 1872. 543. l.) összevetvén a székely balladákat a specifikus magyarországiakkal, erre az eredményre jut: «A magyarországiak színhelye csak a kunyhók és puszták vagy legfeljebb a népmesék világa; az erdélyiekben némi történeti háttért vehetni észre s néha lovagokról, várurakról emlékeznek». Igaz, hogy e különbségek a területi, a földrajzi, éghajlati és történelmi viszonyokra vezethetők vissza, de nem szabad megfeledkeznünk a vérkereszteződésről se, aztán arról a fontos körülményről, hogy a székelyek századok óta együtt élnek a románsággal s a mint hatottak nyelvileg egymásra, kétségtelenül hatniok kellett költészetük produktumaira is. Közös fegyverbarátok voltunk a multban, kenyerespajtások a rendi állapotban, testvérek a bajban és örömben; szívünk, lelkünk összeforrt s visszhangzik azokból a dalokból, melyeket Erdély bércei közt az oláh pakulár vagy a székely bács énekel. A közös körülmények és a közös helyzet egyforma eszméket és egyforma érzelmeket szültek, melyeknek nyomait az oláh és székely nép termékeiben láthatjuk. Igen szépen jegyzi meg *dr Jancsó* Benedek (A román nemzetiségi törekvések története, Budapest, 1896. 660—661. l.): «Az oláh kurucz is ott volt, mint fegyvertársa a magyar kurucznak, a nemzeti szabadság ama táborában, melyben diadalmas csaták után szellős sátorok alatt lobogó éjjeli tüzeknél bor és dal között vigan telt az idő. Ha a tárogató és hegedű szava elhangzott, fölharsant a duda hangja is. Magyar és oláh kurucz mint egy édes anyja gyermeke perdült tánczra. Vesztett csaták után pedig a völgyekben zokogó tárogatónak, az erdőkben síró pásztorfurulya felelt vissza; a híres Rákóczi-nóta nemcsak a magyar lovas kurucz kürtjéből hangzott föl a nemzeti diadal éneke gyanánt, de az oláh pásztor havasi kürtje is lezúgta a völgyekbe, mint az üldözött vallás és szabadság harci dalát. Az erre való emlékezetnek nyomát azonban az események viharja betemette a feledés futó homokjával s mai napság alig van valaki: akár oláh, akár magyar, ki a mult idők avarját járva fölszedné az idők vén fájának azokat a viharhajtotta leveleket, melyeken a régi magyar-román fegyverbarátságoknak egyes töredékeit írva találná». Sok román kurucz volt Rákóczi táborában, a miről tanuskodik az a mély hatás, melyet a románság a kurucz dalokra tett. A híres «Erdélyi hajdu-táncz», a melyről Káldy azt állítja, hogy a régi magyar zene egyik kiváló szép alkotása, «semmi egyéb, mint egy bätutä nevü oláh táncznóta» (u. o. 600. l.). A történelmi fejlődés tehát összekapcsolt bennünket a köröttünk lakó fajokkal, kikkel együtt századokon keresztül védjük a nyugatnak kulturáját a félholddal szemben; átéljük a véres csatákat, a fosztogató dúlásokat, melyeknek emlékeivel tele van mindnyájunk népköltészete. Annak, a ki majd, ha az egész anyag együtt lesz, tanulmányozni és összehasonlítani fogja e dolgokat, föltétlenül számba kell vennie a történeti kapcsolatokat, a földrajzi egységet, a ki- és bevándorlásokat, a faji kereszteződést, hogy ítéletet mondhasson, minő

hatása volt teszem az oláh népköltészetnek a székelyre vagy megfordítva. Az e fajta összehasonlításokban nem az általános, a maguktól föltolakodó külső hasonlóságok döntenek, hanem, hogy a közös emberi ideák mellett *takarják-e a részletek is egymást?* A geometriában is nem az a fontos két háromszög egybevágására, hogy *hasonlók egymáshoz*, hanem, hogy *az oldalak és a szögek egyenlők legyenek.*

A hazai népek katonadalai átkozzák és szidják a németet ép úgy mint a magyar nóták, pl. egy aradmegyei román népdal szerint:

«Bațe doamne Țamțu-n drum. «Verd meg Isten a németet,

C-o lúvat tăt țe Ți bun» etc. Elvitte a legényeket» stb.

Annak a gyönyörű magyar dálnak:

«A merre én járok
Még a fák is sírnak,
Gyöngye ágaikról
A levelek hullnak»

mása ugyancsak egy aradmegyei román nóta:

Țo mă duc, codru rămîine, «Maradj erdő, én elmegyek,

Plînze frunza după mine» etc. Sírnak értem a levelek» stb.

Nem akarok több példát fölhozni a külső hasonlóságra; a ki csak valamennyire is foglalkozott a különböző népek költészetével, száz meg száz újabbal tetézhethetné ezeket. És meg vagyok győződve, hogy egy komoly kutatónak se jut eszébe valamely részről jövő befolyást keresni bennük.

Másképp állunk azonban, mikor a részek is takarják egymást. Pl. Molnár Anna, illetve *Ajgó Márton* balladája még részeiben is nagyjából megegyezik a román Tomával. Mind a kettőben asszonyszöketésről van szó, a mi tudvalevőleg sem a magyarnak, sem a románnak nem privilégiuma, tehát az alapeszme eredetisége meg nem támadható. De már a részletek föltűnő egybevágása méltán fölkeltheti gyanunkat. *Ajgó Márton*, mikor *Annával* az erdő sűrűjébe ér, ölebe hajtja fejét, hogy keressen benne. Az asszonynak azonban eszébe jut, hogy otthon hagyta csecsemő gyermekét és sírni kezd utána. Könye ráhull a rabló homlokára, a ki haragosan fölugrik s ráparancsol *Annára*, hogy mászszék föl a fára, melyen hat szép leány van fölakasztva. A nő azt feleli, hogy férfinak illik elől menni, mire *Ajgó Márton* föl akar mászni, de *Anna* kihuzza pallosát s levágja a fejét. Ezután haza megy, a hol kibékül az urával. (V. ö. *Abafi Lajos*: Figyelő, 1876. 321. lap.). Teljesen így mondja el a dolgot *Toma* balladája, azzal a különbséggel, hogy fára mászról nincs szó benne; hanem, mikor az elrabolt asszony fejébe keres szeretőjének, könnyet ejt «kereszteletlen gyermekére» gondolva. *Toma* megbánja bűnét s haza küldi az asszonyt, hogy béküljön ki az urával, a mi meg is történik. A magyar balladában a nő bosszulja meg magát elrablóján, míg az oláhban a férj, mikor *Toma* a kilopja az állítólag a vásárból hozott négy lovat.

Ime ez esethen a ballada hovátartozandóságának meghatározásában ítéletet hozni sokkal nehezebb, mint első tekintetre gondolnánk.

Csak egy momentum szolgáltathat *némileg* alapot az oláh javára, t. i. az a nagy különbség, mely a specifikus magyarországi és a székely balladák közt van mind anyagra, tartalomra, mind pedig a külső földolgozásra és az előadás hangjára nézve. Ez azonban nem képezheti nyugodt lélekkel sem egyetlen, sem pedig végső kritériumunkat s meg kell elégednünk azzal az eredménnyel, hogy konstatáltuk e ballada *hasonlóját* az oláhban is.

Egész kutatásunkból csak egy biztos oláh befolyást összegezhetünk, a hol az eldöntés úgyszólván kínálta magát, mert olyan szokásról van benne szó, a mely tudtommal csak a balkáni népeknél él (V. ö. Arany László és Gyulai Pál: Magyar népköltési gyűjtemény, Budapest, 1882. III. 442—443. l. Lazăr Şăinean: Studii folklorice, Bukurest, 1896. 47—66. l. Mailand Oszkár: Az árgesi zárda mondája, Déva, 1885.). «Kőmives Kelemennéről» van szó és a román «Mánoli mesterről» (V. ö. Arany-Gyulai id. művét, I. 174—176. III. 72—75. Vasilie Alexandri: Poesii populare ale romînilor, Bukurest, 1866. 186—195. l.).

Az oláhság, mint balkáni nép, a befalaztatás szokását magával hozta őshazájából, a Balkánból; tőle ez átterjedt a székelyekhez, vagy valamely székely ember hallván az «Arzsesi kolostor» mondáját azt Déva várára alkalmazta. Valamint a kölcsön vett szóknál kell eljárunk, hogy először is azt vizsgáljuk, vajjon a legközelebb szomszédos népnél rábukkanunk-e; akkép kell elbánnunk a jelen esetben is. A székelység tözsomszédja, kivel az élet ezer fázisában nap-nap után érintkezik, a románság; nála a befalaztatás szokásának valamikor meg kellett lennie, ha ma csak mint szimbólum is él, hogy t. i. az épülőben lévő ház előtt elmenőnek az árnyékát falazzák az alapba. Kétségtelen, hogy csakis az oláhoktól tanulhatták el, illetve vehették át a székelyek.

E szerint népköltészeti termék eredetiségének meghatározásában legfőbb bizonyítékunk, vajjon találunk-e benne olyan népszokást, a mely a kérdésben forgó népnél ismeretlen; fölfödözhetünk-e benne olyan személyre vagy helyre való vonatkozást, a melyről az illető nép mit se tud, vagy tudhatott. Meg kell vizsgálnunk, hogy egyes részletek kimagyarázhatók-e ama bizonyos nép psychejéből, földrajzi, éghajlati viszonyaiból, történetéből, eredetéből, avagy más népekkel való érintkezésből sajátította el azokat. Természetes, hogy ezek mellett még más okok is döntő szerepet játszhatnak, melyeknek megválasztása mindig az illető kutató kritikai erejétől vannak függővé téve.

Az alábbiakban összeállítom azon balladákat, melyek, ha mindjárt *némileg* is, hasonlítanak a székely-magyarokhoz. Ezt a lajstromot bizonyára még ki lehet bővíteni, de az én ismereteim nem terjednek ki többre. Először lássuk ama balladákat, melyeknek tárgya a magyarságra vonatkozik; megjegyzem azonban, hogy a munkámban előforduló román balladák legnagyobb része saját gyűjtésem s így még kiadatlan szöveg. A román szavak leírásában a következő ortográfiát követem: a = rövid magyar á, b = b, c = k, ç = cs, d = d, đ = gy, e = e, ë = magyar

zárt *ë*, *f* = *f*, *g* = *g*, *h* = *h*, *i* = *i*, *ï* = *j*, *l* = *l*, *l'* = *ly*, *m* = *m*,
n = *n*, *ñ* = *ny*, *o* = *o*, *p* = *p*, *r* = *r*, *ş* = *s*, *ş* = *s*, mely után
rövid *jésülés* hangzik, *s* = *sz*, *t* = *t*, *t'* = *ty*, *ţ* = *cz*, *u* = *u*,
v = *v*, *z* = *z*, *ž* = *zs*. A két gutturális hangot ekkép jelölöm: *ă*, *î*.
A két szó közt levő kötőjel tudatja, hogy azok egybeejtendők. Termé-
szetes, hogy a grammatikai formák visszaadására nem vethettem ügyet,
mert az a szöveg olvasását nagyon megnehezítette volna. Az én czélom
a román hangoknak lehető hű fotográfiáját adni.

A magyar tárgyú román balladák annak illusztrálására szolgálnak,
hogy a történelmi, földrajzi s egyéb okok minő ethnográfiai kapcsolatokat
létesítettek köztünk. Ez összeállítás se teljes, de czélom elérésére ele-
gendő anyagot szolgáltat.

I.

Magyar János.

Grăia Janăş Dunguru:
«Vidă, Vidă, doamna măia,
Sufucă-ţ tu mîneş larţ
Şi suşeştă colaş albî,
Ca să pl'ecăm la socriiē
Pe goştiiē,
Ved-aū-aş űagra pustiē».
Īar Vida, cînd auza,
Mîneş larţ că sufucă,
Colaş albî im ĩmplēta
Şi frumos că mi-ĭ coşa
Şi ĩn traistă mi-ĭ puia
Şi la goştiiē-m pl'ēca.
Merţa, cît merţa
Pină-n codru-m aţunţa,
Īară Janăş că-m grăia:
«Vidă, Vidă, doamna măia,
Īa-m cîntă un cîntişēl,
Să treşēm codru cu ĩel».
Īară Vida mi-ş grăia:
«Cînd-oĭ-nşepē a cînta,
Codri marĭ or răsuna,
Lemăil'ē s-or cl'ēţina,
Izvoară s-or turbura,
Livēzĭ vērzi să vor usca,
Mihu tălhar ű-o auza,
Că-ĭ tălhar dē codri marĭ,
Īnnaintē ű-o ĩēşi,
Pe tiăē t-o prăpădi».
Īară Janăş că-m grăia:
«Cîntă Vidă, nu tşē tşemē,

Szóval mondja Magyar János:
«Vida, Vida, feleségem,
Türjed föl bő ujjaidat
S fonjál fehér jó kalácsot,
Mert elmegyünk anyós látni,
Anyós látni vendégségbe,
Báresak soh'se látnám többé».
Mikor Vida meghallotta,
Ruhaujját jól fölkapta
S a kalácsot meg is fonta,
Kemenczébe sütni toltá,
Tarisznyába bele rakta,
Anyós látni elindultak.
Mentek, mentek, mendegéltek.
Erdő sűrűjébe értek.

Szóval mondja magyar János:
«Vida, Vida, feleségem,
Énekelj egy nótát nekem,
Mig az erdőn áthaladunk».
Szóval felelt felesége:
«Ha bekezdek éneklésbe,
A nagy erdők visszhangzanak.
Sударas fák meghajolnak,
Patakok fölzavarodnak,
Mezők pedig elszáradnak,
Mihu tolvaj meghallja majd,
Erdőt járó Mihu tolvaj,
Előnkbe jó, utunk állja,
S téged levág a szablyája».
Szóval mondja Magyar János:
«Dalolj Vida, soh'se rettenj,

Că-s voînic cu comănac.
 Să vëz Vido ș-oî să fac!>
 Îar Vida cînd auza,
 Însëpîa a cînta,
 Codri marî răsuna.
 Lemnîl'ë să cl'ëtina,
 Apil'ë să turbura,
 Lîvëzil'ë să usca
 Și Mihu c-auza,
 Cătră hoț că mi-ș grăia:
 «Frațîlor, firtațîlor,
 Doară tobil'ë-m răsună ?
 Oarë lauta s-auďë ?>
 Cînd biñë samă băga:
 «Aș'ta nu-s niș tobil'ë,
 Dar nu-s niș mužișil'ë
 Numai glasu Viži mel'ë».
 Îel pe îi mi-î lăsa,
 Și naintë l'ë iëșa.
 Și cînd iëi că să-ntălîna,
 Mihu đin grai că-m grăia:
 «Futu-ț morțî, măi Janăș,
 Drăguța șë mai luat-o,
 Pîntru îa că noi ñ-om batsë,
 Oarë-n luptșë ñë luptăm ?
 Oarë-n sabiî ñë tăiem ?>
 Îară Janăș că-m grăia:
 «Ba în luptșë ñ om lupta,
 Că luptșil'ë-s mai đireptșë.»
 Îi atunșa s-apuca,
 Zi đë vară pîna sară.
 Mihu pe Janăș mi-l prînda,
 Pin' ženunt în pămînt il băga.
 Îară Janăș că-l lua,
 Pe Mihu pîna-n brîu il băga.
 Janăș Viži că-î grăia:
 «Vidă, Vidă, doamna mîa,
 Îa răđică-ț țoal'il'ë.
 Să-ț mai ved îo tîfîl'ë.»
 Îară Vida cînd vidă,
 Cu dosu cătră iel să-ntorșa.
 Janăș rău să mîmîia,
 Și pe Mihu mi-l lua,
 Pîna-n brîu în pămînt mi-l băga,
 Îară Vida că-m zîșa:
 «Carë đintră voi va uđi,

Csákós vitéz az én nevem,
 Megládd Vida a fegyverem!>
 Mikor Vida ezt hallotta,
 Belefogott hát a dalba,
 A nagy erdők visszhangzottak.
 Sudaras fák meghajoltak,
 Patakok fölzavarodtak,
 Mezők pedig elszáradtak,
 Mihu tolvaj meghallotta
 S társaihoz így szólt nyomba:
 «Czimboraím, hej, gyerekek,
 Talán a dobok peregnek ?
 Vagy hegedű hangja zeneg ?>
 Mikor jobban számot vetett:
 «Nem hallatszik dob pergése,
 Nem hallatszik muzsikaszó,
 Ez Vidámnak édes hangja».
 Jó pajtásit odahagyta,
 Hogy Jánosnak útját állja,
 Mikor velök találkozik,
 Mihu tolvaj szóval mondja:
 «Aitlenkedet, Magyar János,
 Enyém e nő, nem a tied,
 Érte mostan meg kell vînunk,
 Vagy birokra menjünk János ?
 Avagy karddal mérkőzzünk meg ?>
 Szóval felel Magyar János:
 «Csak birokra menjünk Mihu,
 Mert a birok igazságos».
 Ekkor aztán belefogtak,
 És napestig megbirkóztak.
 Mihu Jánost átkarolta,
 Térdig földbe belevágta,
 Oszf János átnyalábolta,
 Övig földbe belevágta.
 Szóval mondja Magyar János:
 «Vida, Vida, feleségem,
 Az ingedet tárd ki nékem,
 Emlőidet hadd szemléljem».
 Vida mikor meghallotta,
 Hátat fordított urának.
 János erre dühre gerjedt.
 Mihut átnyalábolta,
 Övig földbe belevágta,
 Vida pedig ekkép szóla:
 «A ki léssen győzedelmes,

Pe miñe m-o stăpîni.»
 Îară Mihu s-opința,
 Pînă-n brîu că mi-l băga.
 Și Janăș să miîiia.
 Pînă-n grumaz il băga,
 Și capu că mi-l tăia,
 După Vida să lua.
 Și pe Vida mi-o prindă
 Și capu iei il tăia
 Și în straiță il băga
 Și la socriie pl'eca
 Cînd acolo azunza.
 Bună sara că mi-i da,
 Soacra frumos mulțămia,
 Și Janăș din grai grăia:
 »Soacră, soacră, draga mia.
 Am în straiț-on cap de miel,
 Frizemi-l tu frumoșel».
 Soacră sa mina băga,
 Capu Viži că scofa.
 Îară ia din grai grăia:
 «Janășe, draguțu mișu,
 Nu-i aișa cap de miel,
 Și e capu Viži tel'».
 Janăș d'in gură grăia:
 «Al'ei soacră, dalbă soacră,
 Cum Vida că mi-a făcut,
 Așa că mi-a pîtrăcut».

Azt uramnak elismerem».
 Mihu neki rugaszkodva.
 Jánost övig földbe vágta,
 János pedig haragjába,
 Mihut nyakig földbe vágja,
 És lemetszi erre fejét.
 Vida asszonyt előveszi.
 Vida asszonyt hogy megkapja.
 Fejét neki is lemetszi,
 Tarisznyába beleteszi,
 Anyós látni útját veszi.
 Mikor aztán odajutott,
 «Jó estével» beállított.
 Mit az anyós viszonzott.
 Magyar János ekképen szólt:
 «Hallja édes anyámasszony,
 Tarisznyámban bárányfej van,
 Süsse meg azt szépen nekem».
 Hogy a kezét beledugta,
 Vida fejét ott találta.
 Szóval mondja az anyósa:
 «János, János, édes fiam.
 Nem bárányfej van ide be,
 Hanem Vida fürtös feje.
 Szóval felelt Magyar János:
 «Hallja édes anyámasszony,
 Amint Vida bánt énelem,
 Akkép neki megfizettem!»

(*Lagerdorf*, Temesmegye. V. ö. *Alexandri* id. művét, 24—26. l. 97—104. l. *Marienescu* id. gyűjteményét, 12—16. l.). *Alexandrinál* «Mihu Copilul» (97—101. l.) cz. ballada ugyanezt a tárgyat dolgozza föl, melyben *Mihu* így jellemzi a magyart:

«Büszke az a magyar,
 De nem veszedelmes,
 Jár a szája egyre,
 De nem harap nagyon».

II.

Szent István király álma.

Sus la Buda, sus.
 Naltă mi să, naltă
 Curtil'ê boiêrêști,
 Țări ungurêști,
 Prê noaă fuișoară.
 În noaă pridvoară,

Fönn Budának ős várába
 Emelkednek, emelkednek
 Palotái nemeseknek,
 Magyar nemeseknek.
 Kilencz folyosóra,
 És kilencz pitvarra

Curțil'ē Domnului Ștefan crai.
 Fiir-ī sufl'etu în raī.
 Șfintu Ștefan crai
 Puțin mi-ș durmīa,
 Marē vis visa,
 Cînd sã pomēna,
 La Dumnēzo sã ruga,
 Patriarhi aduna,
 Pe filozofi īi țșema,
 Și lor l'ē povēșta,
 Șē iel cã-m visa:
 «Astã noaptsē puțin durmīam,
 Și iatã șē visam:
 Tri înzeri đin șerurī,
 Sã pogora
 Și luī șfintu crai grãia:
 Cînd curțil'ē vêt gãta
 Și voī viața-ț prãda
 Și noi ț-om lua».
 Patriarhi mī-auza
 Și pe iel cã mi-l șfinta.
 Cînd curțil'ē s-or gãtat,
 Viața iel ș-a prãdat.
 Ca sã sã pomēnascã
 Pînã-ī țara dungurīascã.

István király palotája,
 Jusson lelke mennyországba.
 A jó István király
 Kicsinyt elszundikált,
 Beh szép álmot látott!
 Mikor fölocsúdott,
 Nagyot fohászkodott,
 Főpapokat összehívta,
 A bölcseket szinte nyomba,
 Nekik elmondotta,
 Hogy mi volt az álma.
 «Egy kicsinyég elaludtam:
 Halljátok hát, mit álmodtam:
 Három angyal a mennyégből
 Leszállt hozzám,
 S mind a három szóval mondja
 Mikor készek a paloták,
 Életedet ataladott
 S mi azt tőled el is veszszük».
 A főpapok ezt meghallva
 Szentté avatták őt nyomba.
 Mikor készek a paloták,
 Az életét átaladta.
 Ez eset szájról-szájra száll
 Amíg Magyarország fönn áll.

A ballada, tulajdonképen *corinda*, tárgya csak könyv útján juthatott a néphe. Ugyancsak Lagerdorffon (Temesm.) jegyeztem föl.

A «román népdalokban» (Kiadja a Kisfaludy-társaság, Budapest, 1877.) «Mátyás király», (105—107. l.), továbbá «Zsigmond király», czimmal van (116—122. l.) közölve két szép ballada, de erős a gyanum, hogy több ballada összefoldozásából vannak megalkotva.

At. *Marian Marienescu* «Poesia poporală, balade» (116—124. l.) gyűjteményében «Inelul și corbul» czimmal *Hunyadi* János születésére vonatkozó hosszabb balladát olvasunk, a melynek népi eredetéhez azonban szintén sok gyanu fér s csak mivel magyar vonatkozású, közlöm e helyütt. (V. ö. Roman népdalok, Budapest, 109. l. és a Kisfaludy társaság 1888. Évlapjait, 261. l.)

III.

A gyűrű és a holló.

1.

Volt egyszer egy vitéz király,
 Nagy neve a hír szárnyán száll.
 Harczosait összeszedte
 S reá rontott az ellenre.

A törököt szerte szórta,
 A félholdat sujtá porba.
 A harcz után visszatére
 Oda, arr 'a szép vidékre.
 Hol virágok virítanak,
 Csörgedezik a kis patak,
 Arany kalászt fizet a mag.
 Ragyog a nap mindenkor ott,
 Kertnek vélnéd az országot.
 Ez édenben gerlek búgnak,
 Köztük helye nincs a búnak.
 Oláh leány mindmegannyi,
 A föld legszebb leányai.

2.

Egyszer csak a király meglát
 Egy ilyen szép oláh leányt.
 Megszólítja szerelmesen:
 «Violácskám, én kedvesem,
 Mivel mosod szép testedet,
 Mért ragyog úgy kökény szemed?
 Bájos arczod tiszta fehér
 A rubinttal ajkad felér.»
 Mosolygott a lányka erre;
 «Én galambom — azt rebegete —
 Jarak-kelek a zöld mezőn,
 Mikor a szép hajnal feljön.
 Mosakodom harmatcseppel,
 A virágtól veszem ezt el,
 Piros hajnal hasadtával
 Törülködöm napsugárral».
 «Kis tubiczám, egyetlenem,
 Nem tudom mit tettél velem,
 Rabod vagyok, azt érzem.
 A harmattól fehér arczod,
 A virág piros színt adott,
 Tündöklővé tett a sugár,
 Elbüvöltél örökre már.
 Mosolygásod, ajkad, szemed
 Szívembe tüzet gerjesztett.
 Ajkadról a piros rózsát
 Oh nyujtsd nekem szép lányka hát,
 Míg a harmat rajta csillog,
 Mint égen a fényes csillag.»
 Mosolygott a lányka arra,
 Kigyulladott bájos arcza,
 A legényre nézni se mert,

Szive pedig hangosan vert.
 «Hej angyalom, kérlek szépen,
 Adj egy forró csókot nékem.
 Szeretlek mint életemet,
 Od'adnám azt is éretted.
 Mindenemet fölálodoznom,
 Ha szeretnél édes rózsám.
 Ásó-kapa választ el csak,
 De akkor is lészen egy nap,
 Mikor újra egygyé leszünk,
 Siron túl is tart szerelmünk».
 A lány keble lángolni kezd,
 Mintha nem is hinné mindezt,
 Sok gondolat jut eszébe,
 Ilyen szókra fakad végre:
 «Ha felednéd valaha tán,
 A mit mondtál kedves babám?»
 «Soha, soha ez életben,
 Úgy segítjen Isten engem.
 Legyek gazdag, legyek szegény,
 Én a tied, te az enyém!»
 Szép szavakkal tartogatta,
 Keléire szoritgatta,
 Szemeivel beczézte
 Édes csókba fűrésztötte.
 «Tied vagyok, tied szívem
 Ha megcsálnál! nem, nem hiszem!
 Átkot szórnék a fejedre
 Az Isten is megbüntetne».
 «Hallgass rózsám nemsokára
 Rajtunk lesz a pap áldása».

3.

Gyorsan röpül nap-nap után,
 Boldogságban úszik a lány.
 Elmaradt a pap áldása
 És ez Szaftát igen bántja.
 «Lakodalmunk mikor leszen?
 Alig várom én kedvesem».
 «Ne szomorkodj, ha elmarad,
 Ne is gyötörd ezért magad.
 Kész vagyok az utazásra,
 El is megyek nemsokára».
 «Verjen meg a mindenhatóm
 Veretlenül ne is hagyjon!
 Szerettelek, tied voltam,
 Boldogtalan vagyok mostan.
 Anya lettem, számolj azért,
 Hogy engem e gyalázat ért».

Könyárpatak tör szeméből,
 Szívében bú, mely bizton öl.
 Szól az ifjú: «mért zokogsz hát?
 — A leánynak egy gyűrűt ad. —
 Jőjj föl Buda ős várába,
 Nincs oly messze távolságra.
 Hogyha be nem bocsájtánának,
 Mutasd meg a katonának,
 A ki téged föltartóztat,
 Elvezet a királyhoz majd».
 «Egek ura, erős Isten!
 Hát királyom állna itten?»
 «Ne ijedj meg én angyalom,
 Rólad mindig gondoskodom».
 És a király megcsókolta,
 Buda felé indult nyomba.

4.

Két év szállt el feje fölött,
 Akkor újra eszébe jött,
 Mire inté a király őt.
 Kis fiát felöltöztetvén
 Elringatta puha keblén.
 Csókolgatta, kérdezgette,
 Megint csak ő felelt erre.
 «Te Jancsikám, kicsi fiam,
 Tudod-e, hogy apád hol van?
 Tekints erre a gyűrűre,
 Látod, ezt én kaptam tőle.
 Apád király, te meg drága
 Lépj apádnak nyomdokába!»
 Karjaira vette anyja,
 Édes bátyját is hívatta
 Elindult a hosszú útra.
 Azt bánta, hogy nem törvényes,
 De örömet mégis érez.
 Boldog leszen fia élte,
 Apja király, gondol véle.
 Mentek, mentek, mendegéltek
 Terebélyes fához értek.
 Legszebb helyén a bereknek,
 Az árnyékba telepedtek.
 A tarisznyát elővették,

Abban vala az eleség.
 Míg bátyjával evett Szafta,
 Jancsikát a földön hagyta.
 Beletette kis kezébe
 Gyűrűjét, hogy játszék véle,
 Csókolgatta jó dajkaja.
 A gyermek sírt . . . mindhiába.
 «Ne sírj fiam, ne kiáltozz,
 Mert elviszlek az apádhoz.
 Ugy fogad majd mint egy királyt,
 Ugy szeret majd mint a fiát.»
 Fölemelte a karjára
 De a gyűrűt nem találta.
 A fiu meg nézte . . . nézte
 A hollót, mely messzeségbe
 Kis játékát viszi véle,
 Ott tündöklött a csőrébe.
 «Elvesztetted ma mindened,
 Nincsen többé apád neked.
 Ezt a hollót átkom érje.
 Boldogtalan lettél érte».
 Ijját vette most a bátyja,
 És a hollót eltalálja.
 Elvették a gyűrűt tőle,
 Voltak újra nagy örömbe.

5.

Elérkeztek ős Budára,
 Kérdik: hol a király vára?
 Megmondták a jó emberek,
 Ők egyenest oda mentek.
 De az őrség azt kiáltja:
 «Vissza innen, hátra, hátra!»
 «Mondjátok meg, ide ki vár
 Az elhagyott kicsi király,
 Drága gyűrű is van nála!»
 Meghallotta ezt királya:
 «Bocsássátok, hadd nézem meg,
 Vajjon szép-e az a gyermek?»
 Leült aztán trónusára,
 Csak úgy fénylett koronája.
 Szegény asszony, mikor belép,

Látja koronás kedvesét,
 Érez igen nagy remegést.
 «Király! gyűrűd ime itt van,
 Elhozta azt kicsi fiam.»
 «Hozott Isten, én angyalom!
 A fiúról gondoskodom.
 Magadnak te keress férjet,
 Hunyad várát adom néked,
 Két falut még hozzáteszek,
 Te légy ura és e gyerek.
 Jó sorsotok legyen nektek,
 Engem el nem feledjetek».

Ég áldása legyen rajtad.
 Hogy az árvát el nem hagyta!

(A két utolsó sort az énekmondó teszi hozzá.)

IV.

A muszka király, a német király és a magyar király.

La masa de piatră
 Muț boierii s-a strîns.
 Boierii d-ai divanului.
 Dar anumă cară-m ăestșe?
 ăestșe Domn Sila Miai,
 Și cu Mezer crai.
 ăei cã sã vorbiăesc
 Și sã sfătuăesc,
 Cară s-o dafla
 Și s-adăvãra,
 Ca sã mi sã ducã
 Pe val'e d'e žos
 Și pe muț d'e Criș
 La «Mica Corlată»,
 Facă-ș otși roatã,
 Vadã lumia toatã,
 Batșe mi sã, batșe.
 Tãtarii cu muscaň,
 Paș cu arambaș,
 ăar turși cu frînș.
 ăel sã mi sã ducã,
 ăel sã mi-ș aducã
 O mîna d'e frînc,
 Un cap d'e aîduc,

Ama kőasztalnál
 Összegyűlt sok bojár,
 A diván bojárja.
 Elmondom sorjába.
 Ott volt Sila Mihály,
 És jó Mezer király.
 Nagy beszédbe vannak,
 Azon tanakodnak,
 Akad köztük bátor,
 Mind nagy vitéz, bátor.
 A ki rögtön lemén,
 A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén
 «Kis Korlata» helyre,
 És ott vegye szemre
 Az egész világot,
 Véres harczot lát ott.
 Veri tatár muszkát,
 Basa harambasát,
 Török a francziát.
 Induljon el gyorsan
 S visszahozzon onnan
 Egy franczia kezét,
 Rabló hajdú fejet,

Și sinzê dē paš,
 Cap dē arambaș.
 Carê s-o dafla
 Și s-ađevăra?
 Craiu dē nēmțese.
 Murgu-ncăl'eca
 Și iel cā pl'eca
 Pe val'ê dē žos,
 Pe munți de Criș.
 Și đin stincă-n stincă,
 D'in piatră în piatră
 Pin la žumătatsê.
 Năpoi să-ntorșa,
 Iel cā să dușa
 La masa dē piatră,
 Capu ș-apl'eca
 Și iel povesta:
 «Domnu Mezer crai,
 Domn Sila Miai,
 Că io cā mi-am fost
 Pe val'ê de žos
 Pe munți dē Criș
 Pin la žumătatsê.
 Murgu nu mai poatsê».
 Carê iar s-aflarê?
 Craiu muscănesc
 Murgu-ncăl'eca,
 Iel cā mi-ș pl'eca
 Pe val'ê de žos,
 Pe munți dē Criș
 Și đin piatră-n piatră,
 Murgu nu-ș mai poatsê.
 Năpoi să-ntorșa,
 Capu ș-apl'eca
 Și iel povesta:
 «Domnu Mezer crai,
 Domn Sila Miai,
 Că io cā mi-am fost,
 Pe val'ê dē žos,
 Pe munți dē Criș,
 Pin la žumătatsê
 Murgu nu mai poatsê.
 Carê iar s-aflarê?
 Craiu dunguriesc
 Murgu-ncăl'eca,
 Iel cā mi-ș pl'eca

Basának a vérét,
 Harambasa fejét.
 Akad köztük bator?
 Mind nagy vitéz, bator.
 Németek királya
 Fölszáll pej lovára,
 És ő rögtön lemén
 A völgynek ösvényén.
 A Kőrös nagy hegyén
 Szikláról-sziklára
 Kőről-kőre hágva.
 De fele útjába
 Visszatér, hiába.
 Társaihoz érve,
 Vártak a vitézre,
 Fejét lehajtotta,
 Ekkép szóval mondja:
 «Híres Mezer király,
 Bajnok Sila Mihály,
 Mikor lementem én
 A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén,
 A fele utamba
 Pej lovam nem bírta.»
 Akad-e még párja?
 A muszkák királya
 Fölszáll pej lovára,
 És ő rögtön lemén
 A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén,
 Kőről-kőre hágva,
 Visszatér, hiába.
 Társaihoz jutva
 Fejét lehajtotta,
 Ekkép szóval mondja:
 «Híres Mezer király,
 Bajnok Sila Mihály,
 Mikor lementem én,
 A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén,
 A fele utamba
 Pej lovam nem bírta.»
 Akad-e még párja?
 Magyarok királya
 Fölszáll pej lovára,
 És ő rögtön lemén

Pe val'ë dë žos,
 Pe munți dë Criș.
 Îel că mi-ș umbra
 Tăt din piatră-n piatră
 Și din stîncă-n stîncă
 Pîn la žumătatë,
 Murgu tăt mai poatë,
 Murgu că-m grăia:
 «Stăpiñë, župuñë!
 Bagă mîna-n pozînarî,
 Scoat-o cîrpă dë mătasă
 Oți tei ca să țî-î l'ëž,
 Că io că mai zbor
 La «Mica Corlată»
 Bațë mi sã, bațë
 Turși și cu frîñși,
 Tătari cu muscañ,
 Paș cu arambaș».
 Craiu dungurîesc,
 Cum îel că-ș vederë,
 Îel sã rãpëzerë,
 Fuga că mi-ș darë,
 Îel că mi-ș luvarë
 O mîna dë frînc,
 Un cap dë aîduc,
 Și sinžë dë paș,
 Cap dë arambaș.
 Îar îel că-m pl'ëca
 Pe val'ë dë žos,
 Pe munți dë Criș.
 Murgu că zbura,
 Și îel sã duša
 La masa dë piatră,
 Îel că mi-ș grăia:
 «Domn Sila Miai,
 Domnu Mezer crai,
 Că io că mî-am fost
 La «Mica Corlată»,
 Făcu-î oți roatã,
 Văzuî lumîa toatã.
 Io m-am rãpëžit,
 Fuga că mî-am dat,
 Io că mî-am luat
 O mîna dë frînc,
 Un cap dë aîduc

A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén.
 Mendegél, csak mén, mén,
 Kőröl-köre hágvá,
 Szikláról-sziklára,
 Még fele útjába
 Bírja paripája,
 És így szól hozzája:
 «Én jó uram, gazdám!
 Dugd zsebedbe kezed,
 Selyem kendőd kivedd.
 Kössed be a szemed,
 Megyek most repülve,
 «Kis Koriáta» helyre.
 Véres ütközetbe
 Veri tatár muszkát,
 Török a francziát,
 Basa harambasát».
 Magyarok királya,
 A mikor ezt látja,
 Rohanva előre,
 Bátran előtörve
 A csatából elvett
 Egy franczia kezét,
 Rabló hajdú fejét,
 Basának a vérét,
 Harambasa fejét.
 Aztán rögtön lemén
 A völgynek ösvényén,
 A Kőrös nagy hegyén.
 Repült lova véie,
 És ő visszaméne
 Társai körébe,
 Ekképen beszéle:
 «Bajnok Sila Mihály,
 Híres Mezer király,
 Mikoron voltam én,
 »Kis Koriáta» helyén,
 Láttam köröttem ott
 Az egész világot,
 Rohantam előre
 Bátran előtörve.
 A harczból hoztam ezt,
 Egy franczia kezét,
 Rabló hajdú fejét,

Și sînzē dē paș,
 Cap dē arambaș.
 Îo cã mî-am adus,
 Falã mî-am facut.»
 Domnu Mezer crai,
 Domn Sila Miai,
 Cum așa-m vedã,
 Sus mi-l rădica,
 Domn marē-l puña.
 Țara žudēca,
 D'in birt sã băga.
 Craiū dungurișec,
 Îel cã mi-ș luva,
 Luva bãuturã,
 La lume plãterē.

Basának a vérét,
 Harambasa fejét.
 Mind elhoztam vélem
 Ez a dicsőségem!»
 Hires Mezer király,
 Bajnok' Sila Mihály
 A dolgot megértik,
 Magasra emelik,
 Gazdag urrá teszik.
 A világ birája,
 A koresmákat járja.
 Magyarok királya,
 Hozatja az italt,
 A jóízű italt,
 Mindenkit megitat.

Lagerdorf, Temesm. Azt tartom, hogy *Sila Mihály*, = *Szilágyi Mihály*, *Mezer király* pedig «*Magyar*» király; bár az utóbbi szó a román hangtani szabályok alapján nem magyarázható ki. Talán valami analogián alapszik, vagy török szó volna?

IV. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az eddig felsorolt balladák után immár nagyjából kijelenthetjük, hogy a román balladát az epikai színezés, a helyzet és érzelmek hosszas ecsetelése jellemzik; a román balladát tehát inkább románcznak, mint balladának nevezhetnők. Igaz, megvan benne a drámai elem; de erősebben nyilatkozik a lírai és epikai hang. Mindazonáltal van egynéhány olyan is, a melyik közeledik már az éjszaki népek balladáihoz. A legnagyobb része természetében a balkáni nemzetekével egyezik meg. A székelly balladák közül «*Ajgó Márton*», illetve «*Molnár Anna*» áll legközelebb a román «*Tomá*»-hoz. (V. ö. *Arany-Gyulai* I. 137—148. l., *Mariencescu* id. m. 22—27. l.) Két változatát is fogom bemutatni e helyütt; az első a «*Herrmann Antal*-féle gyűjteményben» van meg kéziratban (Biharmegyéből); a másik pedig *Mariencescu* id. könyvében. Íme a biharmegyei változat:

1.

Toma (Tamás).

«Édes rózsám, édes rózsám,
 Az ablakhoz jöjj ki hozzám.»
 «Nem mehetek, nem mehetek,
 Tűz pattog a kemenczében,
 Fiam gügyög bölcsőjében,
 Férjem aluszik az ágyban,
 Töltött fegyver a fejénél,
 A lábánál meg pisztolyok

És az ajtó is nyikorog.
 Gyere azért az ablakhoz,
 Hadd csókoljam meg a szádat,
 Talán most látsz utoljára.»
 A míg ötet megcsókolja,
 Szeretője ölbe fogja
 És fölpattan szürkéjére.
 Még jól el sem igazodtak,

Harmadik határba voltak
 Sűrű erdő közepébe,
 A «Holló» kút közelébe.
 «Édes rózsám, édes rózsám,
 Pihenjünk meg egy keveset.»
 Fejét az ölébe tette,
 Hogy kedvese nézzen benne,
 «Édes rózsám, édes rózsám,
 Megsütöttél, megégettél.»
 «Édes lelkem, édes lelkem,
 Nem sütlek meg, nem égetlek,
 Könyeimmel csepegtetek,
 Elhagytam kis gyermekemet.»
 «Édes rózsám, édes rózsám,
 Ha már isten úgy akarja,
 A férjedhez ereggy vissza
 Szólj be este az ablakon,
 Hogy tenéked szállást adjon.»

«Gazdauram, gazdauram,
 Adjon szállást az éjszaka.»
 «Szállást adok én szívesen,
 De van egy kicsiny gyermekem,
 Míg az éjjel sötétje tart,
 Megpihenni se hágy engem.»
 «Hová lett az édes anyja,
 Eltemették vagy megszökött?»
 «Nem halt meg ő, meg se szökött,
 Elrabolták erőszakkal.»
 «Hátha talán visszatérne
 Befogadná, elkergetné?»
 «Isten mentsen, soha többé.»
 «Gazdauram, gazdauram,
 Nyissa ki nekem az ajtót,
 Míg az éjjel sötétje tart,
 Maga szépen megpihen majd,
 Kis fia is aluszik majd.»

2.

T o m a .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Beszól Toma az ablakon:
 «Jőjj ki, jőjj ki én angyalom!»
 A mint Joana meghallotta,
 Kisetett hozzá nyomba'.
 «Joana, ma még elszöktetek,
 Soha el sem is eresztlek,
 Mert uradtól itt e házba',
 Nem juthatunk csókváltásra.
 Aztán tudod, mondtad egyszer,
 Nevetséges ez az ember.»
 «Nem én Toma, nem teszem ezt,
 Mert megverne a szent kereszt,
 Isten átka sújtna egyre,
 Kis fiam nincs keresztelve.»
 «Büntől magad soh'se félted,
 Szolgáltatok misét érted,
 Felold papunk mindörökre.
 Nohát Joana velem jössz-e?
 Zsebem pénzzel, nézd, tele van,
 Tüzes, táltos négy jó lovam.
 Ha erszényem üres lészen,
 Megélhetünk ketten szépen
 Nem halunk meg ketten éhen!»
 Útnak eredt Joana erre,

Gyermekéért nem fájt keble,
 Pedig nincs megkeresztelve.
 Elindult a nagyvilágnak,
 Nem szólt semmit az urának.
 Egy hét röpiült el örökre,
 Csak úgy úsztak a gyönyörbe'.
 «Pihenjünk meg egyetlenem,
 Kifáradt már lelkem, testem,
 Egy keveset nézz fejembe,
 Talán álom jó szememre,
 Voltam szegény legény én is,
 Fejembe nem néztek mégis...»
 Toma fejét lehajtotta
 Egy rövidke kis álomra,
 De Joana ejt forró cseppet,
 Mely a nyugvó fejre esett.
 «Megállj, Joana, neked véged,
 Ez a könnycsepp jaj, hogy éget!...»
 Látom többé nem szeretsz te
 A másikért sírsz epedve»,
 «Toma, Toma, tied szívem,
 A másiknak soh'se hittem.
 A z é r t sajog keblem, nagy ég,
 Az árvaért, kit elhagyék,

Ki nincsen is keresztelve,
A mi bánt, a bűn gyötrelme.»
Toma csókot nyom ajkára,
Talpig selymet adott rája,
Felültette kocsijába.
«Eredj vissza kis fiadhoz,
Boldogságot neked az hoz.

Békülj össze a férjeddal,
Szép szavakkal vezessed el.
Mondjad, hogy te e négy lovat
A vásárból neki hoztad.
Holnapután szép csendesen
Mind a négyet visszaveszem.»

*

És elindult, elvágatott,
Míg elérte a kis lakot.
Belépett az udvarába
Szegény férjét ott találta.
Tüzzre valót vágott épen,
Két könyv égett a szemében.
«Áldja Isten egészséggel,
Nem alhatnám itt az éjjel?
Hosszú út van hátam megett,
Már egész besötétedett.»
«Szállást adok én örömet,
Ha már itten érte az est.
De fiam nincs keresztelve,
Gyöngé szegény, zokog egyre,
Nappal játszik, sír az árva,
Éjjel szemét le se zárja!»
«Gazdauram mélyen alszom,
Sírhat tőlem, semmi gondom.»
«Gyermeksírás ha nem bántja,
Befogadom éjszakára.»
Minden ruhát a házba vitt,
Istálóba jó lovait.
És belépven a szobába
Búsan nézett az urára:
«A gyermek nincs keresztelve?»
«Nincsen, szopnék, zokog egyre»
«Talán anyját temették el?»
«Nem, megszőkött kedvesével»
«Hátha anyja visszatérne
Mily halállal volna vége?»

Tán halálig ütné, verné
Vagy szalmában megégetné?»
«Nem bántanám, meg se verném,
Még szalmában sem égetnem,
Kis fiamat megszoptatná,
A házamat rendbe hozná,
Hej, Istenem! egy a vágyam,
Hogy a csalót megtaláljam!
Ha a szemem elé jönne
Elterülne, el örökre.»
«Ha azt mondja, meg nem verné,
Még szalmában sem égetné,
Akkor édes, édes férjem,
Gyermekedhez visszatértem.
Én az anya, te az apa,
Vérből víz nem válik soha!
A vásárból jövök mostan
És neked négy lovat hoztam.
Benn vannak az istállóban.
Jere, nézzük.» . . . mennek végre.
Hát mit vesznek ottan észre?
A paripák mind kifogva
Toma benn az istállóba».
«Hej Toma, te gonosz lélek!
Kiért búban, gyászban élek,
Elcsaltad a feleségem
Lovaim is viszed épen.»
Villájával átaldöfte,
Leteríté őt a földre,
Lelke el-kiszállt belőle.

A «Szilágyi és Hajmási» történetét bőven tárgyalta *dr. Herrmann Antal* (Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn, 1887—1889. 1. füzet).

«Árgirius és tündér Ilonát» *Barac* János (1772—1848) fordítja magyarból románra. Hogy a népköltészet tudna e tárgyról, nincs semmi adatom, de ha úgy volna is, akkor csak *Barac* könyve révén. (V. ö. *Vályi Béla*: Argyr a magyar költészetben, Budapest, 1882.)

Ki ne ismerné *Gyulai* Pálnak «A gonosz mostoha» című gyönyörű versét? Gyűjteményemben két román változata is van meg, de fájdalom, csak töredékben. (V. ö. még *Arany-Gyulai*, I. 185. III. 78—89. l. «A három árva».) Az egyik *Kovaszincz* aradmegeyi községből való.

«Mășihoaië, tâlhăroaië,
Friptu-m-ai, mîncatu-m-ai,
La tăicuța datu-m-ai.
Soriora cã m-o strîns,
Și la nucã cã m-o pus.»

«Én mostohám, tolvajasszony,
Még sütöttél, meg is ettél,
Az apám elébe tettél.
Édes húgom összeszedett
S diófa alá ültetett.»

A másik töredéket *Văsoaján* (Arad m.) kaptam:

«Sora-î dus d-o săptămînă,
Să știu pã cînd ar viîni,
Mîndru casa î-aș tîti.
La pat
Peñë dîe brad,
La obloașë,
Busuioașë,
La fîrîștî
Peñë domñeștî.
Mășihoaië, tuturoaië,
Friptu-m-ai, mîncatu-m-ai,
La tăicuța datu-m-ai
Sora oasã strînsu-m-o,
Su nuc îngropatu-m-o.
Mășihoaië, tuturoaië!»

Húgom elment már egy hete,
Ha tudnám, hogy mikor jő meg,
Kitakaritnám szobáját.
Az ágyához
Fenyőágot (tennék),
Ablakára
Bazsalikomt,
Ablakára
Szép virágot.
Én mostohám, gonosz gyámom,
Még sütöttél, meg is ettél,
Az apám elébe tettél.
Húgom csontom összeszedte,
Diófa alá ültette,
Én mostohám, gonosz gyámom!»

«A párja vesztett gerlicze» (*Arany-Gyulai* I. 179—180. 213. l. III 40—41.) hasonlója «Amărita turturică» *Alexandri* id. gyűjteményében ekkép hangzik (264. l.):

Búsan bűgő, bús gerlicze,
Szegény, jaj nekie!
Árván maradt, nincs senkie,
Szegény, jaj nekie!
Búsan száll a pusztaságba,
Szegény, jaj nekie!
Félig halott, szegény pára.
Nincs egy nyugodt, jó órája,
Nem kell neki a más párja.
Ha elszáll a zöld erdőbe,
Nem bánja, zöldelhet tőle.

Elaléltan repül, repül,
De a zöld ágra sohase ül.
Hogyha néha napján megáll,
Asszú ág, a melyre leszáll,
Vagy a sziklára telepszik,
Étlen-szomjan marad mindig.
Hideg forrást, hogyha tán lát,
Fölzavarja annak árját.
A vadászt, ha észreveszi,
Prédájává magát teszi.

(V. ö. még «Ponczianus históriája», Lócse, 1653, XXXIII.: «Olyan leszek, mint az görlicze, mely mikoron a társa meghal, soha annak utána mással nem társalkodik és soha zöld ágra nem ül, hanem mind éltig asszúra, a nagy bántalmak miatta».)

«A molnár inasa» cz. ballada (*Arany-Gyulai* I. 185—186. l.) egyik részletének:

«A tenger mélysége
Kalamáris volna,
Tengereknek habja
Ha mind tenta volna,
Földön mennyi fűszál,
Ha mind penna volna.

Égen mennyi csillag
Íródeák volna:
Nem tudná leírni
A mi szerelmünket
Molnár inasával».

Román egyértékese a sok közül pl. a következő aradmegyei dal:

«D'ar fi  eriu  in h rtiie,
 i luna c n l riie,
 i soariie domn, s  scriie,
T t s  scrie
 i s  scrie,
 i t t n-ar pu e scria.
Traiu  in prun ia m a».

«Ha az  g p iros volna,
A fényes hold ir szoba,
A nap pedig ir de k,
 s ha írna,
Egyre írna,
Még akkor se írhatn  le,
Mit szenvedtem életembe'».

(V.  . m g «Dancsuj Dávid», u. o. III. 35—36. l.) A «Molnár Marcsa» (*Arany-Gyulai*, II. 27—28. l.), «A megcsalt leány» (u. o. III. 38. l.)  s «Jó estét  desem» (I. 205. l.) megegyezik az *Alexandri* gy jtemenyében található «Fata de bireu» cz. balladával. (47—48. l. megjegyzem, hogy e helyütt a *bireu* szó nem birót, hanem s  munkást jelent.).

A bir  leánya.

«Bir  szép leánya,
Mennyire bev lna!»
«Nem én, rózsám, nem én,
Nem hallgatlak meg én,
Mert tudom megcsaln l,
A faképnél hagyn l.»
«Esküszöm az égre,
Igaz  dv ss gre.
Szivem azt kívánja,
L gy gyermekim anyja.»
A lány meghallgatja,
Egyre csókolgatja,
De másnap azután
Esz re t r a lány,
Fakad nagy sírásra,
Átkot sz r reája.
A sok b s jajsz ra
A legény azt mondja:

«Bir  szép leánya
S lt paraszt leánya,
Ne s rj l hiába.
Meg nem hallgat isten,
Hogy l gy feleségem.
Ne s r nkozz rózsám.
Mert én elveszlek  m.
Feleségem leszel,
Hogyha  szreveszel
F lbeval s medvét,
Ny jat kergetve sz t,
Csimpoly val farkast,
A mint nyájakat hajt,
 s gy ngysoros r k t
Czipelve nyaláb f t.
Nyulat s ntikalva.
Feny g n  llva».

Ugyancsak *Alexandri* közli (id. művében, 48. l.) a k vetkez  változatot (Erdélyből), a melyből azonban csak egy r szet ad:

Ama domb ösvényén,
Megy egy ifju legény.
Virágos völgy alján,
Sirva megy egy leány.
Este, naplenyugtán
Találkoztak aztán,

Bevárták a reggelt,
Mindakettő felkelt.
A legény hajrázva
Harmatot lerázta.
A leány zokogva.
Egyre átkozódva.

A «*Bátori Bódizsár*» (Krizsa: Vadr. 8—9. l.) és változataihoz (u. o. 14—16., 137—138. és 192—193. l.) hasonló balladát jegyeztem föl *Lagerdorfon* (Temes m.).

Jenesel.

Pe lunca Almažuluī,
Și p-Almažluluī.
Plimbă mi să
Doamñe plimbă
Īneșel șel frumoșel,
Par că-ī tras printr-un iñel,
Cu saiaș sumeș în brîu,
Cu murgu trăgînd dē frîu.
Īar Īfana Dumña ĩi,
Cum pe iel cā mi-l vederē,
A-sa dîn gură-m grăierē:
«Īneșelē Dumñe ta,
Abatē la casa mīa,
Cā Bogdanu nu-ī acasă,
Și s-o dus cu oșta-n sus».
Īneșel cum auzirē,
D-în obor cā mi-ș tuna.
Īar Īfana Dumña ĩi
Murgu său cā mi-l luva
Și în gražd cā mi-l băga.
D'ē mînă cā mi-l luva
Și în sobă cā-l băga.
Īar Īneșel Dumña luī,
Īel în brață c-o luva,
D'în guriț-o sāruta,
Nîș un păcat nu-ș fășa,
Nu-m fășa, cā nu mi-ș vrîa.
Dar Īfana Dumña ĩi
Șizmilē cā mi-ș trăža
Și su pat fē arunca.
Da gužma lu Īneșel
Sus în cui cā mi-o puña.
Īacā Bogdan cā sosirē,
La poartă iel cā strîgarē:

Az almádi lankaságon,
Álmázseli lankaságon,
Fel-le sétál büszkén járva.
Bizony isten mint egy páva,
Jenesel, a deli legény.
Mint a fenyő hegy tetején,
Övébe van gyűrve surcza,
Lova marokra szorítva.
Ifiasszony, szép llona,
Mikor a legényt meglátja,
Ekkép neki szóval mondja:
«Jenesel, te deli legény,
Lépj átal házam küszöbén,
Nincsen itthon férjem, Bogdán,
Harczokat ví hegyek ormán».
Jenesel, hogy a szót hallja,
Beljebb fordult az udvarba.
Ifiasszony, szép llona
Lovát kantárszáron fogja.
Betereli istállóba.
Odaveszi két karjába
S bevezeti a szobába,
Jenesel, a deli legény
Ölelkezve vele bemén.
Csókot adott és csókot vett,
Semmi bünt el nem követett,
Nem volt kedve, hogy tegye ezt.
Ifiasszony, szép llona,
A csizmáit is lehúzza,
És az ágya alá dobja.
Kucsmáját meg fölakasztja,
Fölakasztja a fogasra.
Megérkezett Bogdán, férje
S az ajtóban így beszéle:

«Ian Iľană, Dumňe ta,
 Ța să-m ȃesciz portȃľe,
 Că să-m bag ȃergeliľe!»
 Țeneșel cum auzirė,
 Așa đin gură-m grăierė:
 «Aĩ Iľană, Dumňe ta,
 Da șe să mă facu ȃo?»
 Țar Iľana că-m grăia:
 «Țeneșelė. Dumňe ta,
 Bagă mi-ťe-n lada mĩa.
 Și-n ladă că-l ȃncuierė.
 Srtigă Bogdan cȃt strigarė,
 Ța poarta nu-ĩ ȃesciderė.
 Și Bogdan să mĩniarė.
 Pumnu buzduġan fășerė,
 Poarta-n patru mĩ-o spărzerė,
 Țergeliľe că-m băgarė.
 Cĩnd la građd că să dușerė,
 Vėđa murgu lu Țeneșel,
 Cum murgu că mi-ș vėderė,
 Biňe ȃel să năđrierė.
 Cĩnd ȃn sobă că-m tunarė,
 Oȃi su pat aruncarė,
 Așa ȃel că mi-ș grăierė:
 «Aȃeo! Iľana, Dumňe ta,
 Șizmiľe lu Jeneșel,
 Șe coată su patu mňeũ?
 Iľana că mi-ș grăierė:
 «Măĩ Bogdaňe, Dumňe ta,
 O băut đe s-o-mbătat,
 Ca un mare blăstămat.
 Țel la răport c-o trĩecut,
 Pela noi s-o abătat.
 A băut cȃt s-o-mbătat,
 Ca un marė blăstămat,
 Șizmiľe I-a zăuĩtat.»
 Țar Bogdan că mi-ș grăia:
 «Biň-Iľană đe-ĩ așa
 Și đe asta ț-oĩ ȃerta.
 Numa nu țe poș ȃerta,
 Că murgu lu Țeneșel,
 Șe coată đin građdu mňeũ?»
 Iľana că mi-ș grăierė:
 «Măĩ Bogdaňe, Dumňe ta,
 Țel la răport c-o trĩecut,

«Țiasszony, șep Iľona,
 Jer ki elem a kapuba,
 Lovaim is bebocsássad!»
 Jenesel, mikor ezt hallja.
 Megijđve szóval mondja:
 «Țiasszony, șep kedvesem.
 Mi történik mostan velem?»
 Iľona meg szóval felel:
 «Deli legény, șep Jenesel,
 A lădamba ide bújj el».
 És bezárta lădájába.
 Bogdán egyre csak kiáltja,
 Hogy az ajtón áll hiába.
 Vėgre aztán haragjába
 Buzogánynyá válik ökle,
 Az ajtót négy felė törte.
 Jó lovait bevezette,
 Mikor benn az istálóba
 Jenesel pej lovát látja,
 Mikor a pejť Bogdán látja.
 Tudja, hánvat ȃt az óra.
 És belėpven a szobába,
 Tekint az áġynak alaja,
 Iľonának szóval mondja:
 «Țiasszony, șep Iľona.
 Csizmái șep Jeneselnek
 Áġyam alatt mit keresnek?»
 Szóval felel ő ekkėpen:
 «Ěn Bogdánom, édes férjem,
 Sárga földig itta magát,
 Ebadta rossz kurafiát,
 Erre ment aztán raportra
 És benézett a házunkba.
 Sárga földig itta magát,
 Ebadta rossz kurafiát
 S itt felejtė a csizmáját».
 Bogdán erre szóval mondja:
 «Țiasszony, șep Iľona.
 Ezt a dolgot megbocsátom.
 Ámde azt meg nem bocsátom.
 Hogy Jeneselnek pej lova,
 Mit keres az istálómba?»
 Szóval felel ő ekkėpen:
 «Ěn Bogdánom, édes férjem,
 Erre mene a raportra

Pela noi s-o abätut,
Murgu la noi l-a lasat,
Pinä cind sä va intoaršë.
Ïar Bogdan cä mi-ş graia :

«Aü Ifano, Dumñë ta,
Şi de asta t-oï iërta.
Numa nu tē poš iërta,
Cä guzma lu Ieneşel.
Şë coată în cuiu mñëü?»
Ïar Bogdan cä mi-ş graia :

«Aü Ifano, Dumñë ta,
Ïan sä-m dai tēiitilë,
Sä-m dēscid lädiitilë.
Ca sä-m numär bläzile».

Ifana cum auza,
Fug-afarä cä mi-ş da,
O piaträ cä mi-ş luva,
T'ëiitilë cä tē strimba,
Şi la iël tē aduša.
Ïar Bogdan cä mi-ş graia :

«Aü Ifano, Dumñë ta,
Şiñ-o strimbat tēiitilë?»
Ifana cä-mi-ş graierë :

«Mäi Bogdañë, Dumñë ta,
Şiñ-o strimbat tēiitilë?
Coconaşi dē ai täi.
Cu tēiitilë s-o žucat,
Cu piaträ cä l-o strimbat.»

Ïar Bogdan sä mñiitä,
Pumnu buzdugan făşa,
Lada-n patru mi-o spärza,
Peste Jeneşel cä-m da,
Ïël din gurä mi-ş graia :

«Ieneşelë Dumñë ta.
Ş-aï cotat în lada mia?»

«Mäi Bogdañë, Dumñë ta,
Sä mai iert, mai, pentru miñë.
Mai mult pentru Dumñëzo.
Ïo la räport ca-m triëcut,
Cu saiaş sumës în briü,
Cu murgu trägind dē früü,
Şi Ifana m-o väzut,
Şi cu otï m-o făcut,
Aşa din grai cä-m graia :
Ieneşelë, Dumñë ta,

És benézett a házunkba,
Pej lovát ő nálunk hagyta,
A míg visszatérhet nyomba».
Bogdán erre szóval mondja :
«Ifiasszony, szép Ilona,
Ezt a dolgot megbocsátom,
Ámde azt meg nem bocsátom,
Hogy Jeneselnek kucs mája,
Mit keres a fogasomba?»
Bogdán tovább szóval mondja :

«Ifiasszony, szép Ilona,
Adjad ide a kulcsokat.
Hadd nyissam ki a ládát,
Megszámláljam vagyonomat».

Ilona mikor ezt hallja,
El-kifutott az udvarra.
A nagy követ elővette
S a kulcsot meggörbítette,
Az urának így vitte be.
Bogdán erre szóval mondja :

«Ifiasszony, szép Ilona,
Mért görbe a láda kulcsa?»
Szóval felel ő ekképen :

«Én Bogdánom, édes férjem,
A kulcsot ki görbíté meg?
Bizony a te sok gyermeked.
A kulcsokkal játszadoztak,
Oszt elgörbíték azokat».

Bogdán férje dühbe jöve,
Buzogánnyá válik ökle
A ládát négy felé törte,
Ieneselt meglátja benne,
Szóval mondja Bogdán erre :

«Deli legény, szép Jenesel,
A ládamba, mit keresel?»

«Vitéz Bogdán, nagy jó uram.
Ha szivedben irgalom van,
Bocsáss meg, áldjon az Isten,
Hogy raportra erre mentem,
Övbe gyúrve surczom alja,
Lovam marokba szorítva,
Szép Ilona észre veve,
Szemeivel integete,
Ilyen szókkal reménykede :
Jenesel, te deli legény,

Abafë la casa mã.
 Cã Bogdanu nu-ï dacasã,
 Cã s-o dus cu oșta-n su-
 Îo, mãi, c-am auzît,
 Și, mãi, c-am viñit.
 Nis un păcat n-am făcut,
 N-am făcut, că nu am vrut,
 Pe voia îi n-am făcut.
 Îa đin brațã m-o luvat.
 D'in guriș m-o sãrutat. >
 Dar Bogdan cum auza,
 Pe îel đe minã-l luva,
 Dupã masã mi-l bãga.
 Vin cu vadra cã scota,
 Pe Iľana o prinđa.
 Mĩ-o Ięga, mĩ-o fęreca,
 Și cu cilt mĩ-o fãșura.
 Undę, mãi, cã mĩ-o Ięga?
 D'in mižlocu sobi îi.
 Foc đin tri pãrț cã mi-ï da,
 Pĩna îi cã mi-ș șina,
 Iľana Ię vedęra,
 Și îi, mãi, cã pribęza
 D'intr-o țarã-n alta țarã.
 Tomna-n țara Rumĩnascã.
 La ciñez, la Dumñe Voastrã
 Îo mã-ntin cu cĩntęcu,
 Ca lupu cu trapędu.
 Cĩnd pușcașu dobĩndęștę.
 Îel cu pĩeľa sã plãteștę!

Lępj átal házam küszöbén.
 Nincsen itthon férjem, Bogdán.
 Harczokat ví hegyek ormán.
 Én a szavát megértettem.
 A házadba is bejöttem.
 Semmi bünt el nem követtem,
 Ehhez bizony nem volt kedvem,
 Kivánságát meg nem tettem.
 Odavett a két karjába,
 Csókot adtam a csókjára. >
 Mikor Bogdán ezt hallotta,
 A legény kezét megfogta.
 Az asztalhoz leültette.
 Vederrel bort méregete.
 Szép Ilonát meggyújtotta.
 Megkötözte, megvasalta
 És kóczokba becsavarta.
 Hát ő hová kötözgette?
 A szobának közepébe.
 Három félről gyújtott tüzet,
 A míg ők vacsorát ettek.
 Ilona volt a szövétnek.
 Aztán keltek vándor útra,
 Egy országból a másikba.
 El egész Oláhországba.
 Maguknak, jó uraméknak
 Ajánlom föl a dalomat.
 Mint a farkas elrohanok.
 Ha meglövik a vadászok,
 Bőre leszen a jutalmok!

(Az utolsó öt sort az énekmondó teszi hozzá. V. ö. még «Barcsai» [*Arany-Gyulai* II. 149—152. l.], «A hegyi tolvaj» [u. o. I. 228—230. l., III. 88—89. l.] «Mónusi Jánosné» [III. 17—18. l.], «Kira» *Alexandri* 116—119. l.)

A «Boriska» (*Arany-Gyulai* I. 148—149. l.). «Fogarasi István» (u. o. 7—8. l.) tárgyaihoz sorakozik több román ballada. (V. ö. «Hoanca» *Mariencescu* id. művének 45—49. l.) Radu și călugărița» (u. o. 96—108. l.) Ebből a körből való a következő *lagerdorfi* (Temesm.) ballada is:

Lenka és a törökök.

Fętița a Sandrului,
 Nępoata-mpãratului,
 D'ę frumoasã șe-ï frumoasã.
 Ca soarę đe vedęroasã

Jó Szándrunak szép leánya,
 A királynak unokája.
 Világított a szépsége,
 Mint a napnak ékes fénye,

Ța dē noaptē sā scula,
 Ulița cǎ-ș mătura,
 Cîrșezîlê cǎ-m spǎla
 Și la apǎ sā dușa.
 Cu cîrșezê strîncǎînd,
 Cu șizmiîlê tropotînd,
 Cu sugînița scîrțǎînd,
 Cu miî albê vînt trǎgînd.
 Cînd la fintîn-azunța,
 Niș cǎ biîlê nu umpîa,
 Sǎ uîtǎ pe rǎsărit,
 Vedê turși tot viînd,
 Cu puștiîlê pușcărînd,
 Cu sabiîlê strǎlușînd.
 Ța nǎpoi sā întorșa,
 Cînd acasǎ azunța,
 Așa poarta îm stigîna,
 Maîca sa đin somn sǎrîa.
 Și đin graî așa graîa:
 «Cum î Lēnco ăsta rînd,
 D'ê poarta așa-î stigînt,
 Maîcǎ ta đin somn sērînd?»
 «Auz maîcǎ, maîca mîa,
 O mǎ-ngroapǎ, o mǎ-nîaca,
 Cǎ vin turși sā mǎ Ța,
 Numaî sint fēița ta.»
 «Da maîca nu t-o-nîeca,
 Și maîca t-o dîngropa
 În gradina cu stupinǎ,
 La umbrița nucului
 Supt un fir dē trandafir.
 Cînd or fi turși la masǎ,
 Sǎ vinǎ miros în casǎ.»
 Niș cǎ biîlê nu gǎta,
 Turși la poartǎ îera
 Și đin graî așa graîa.
 «Bunǎ zîua doamn-afasǎ,
 Unde țî-î Lēnca frumoasǎ?»
 «Cǎ zǎu Lēnca mî-a murit,
 Dacǎ nu-m credêț cuvîntu,
 Haîdaț sā v-arăt mormîntu.»
 Și mormîntu-î arîta,
 Pe Lēnc-afar-o scotaū,
 În coșiiē mî-o puînaū,
 Sǎ luaū îei sā dușau,

Fôlkelt reggel szürkületbe,
 Az utcát végig seperte,
 Bokályait is kimosta.
 Úgy indult a kávas kútra.
 Bokályai csörömpöltek.
 A csizmai dörömböltek,
 Suhogott a szoknyájával,
 Szelet hajtott szép karjával.
 Elérkezett a forrásra
 S mikor meritget javába
 Kelet felé tekintgetett,
 Látja, jön egy török sereg,
 A puskáik csak ropognak,
 A szablyáik csak villognak.
 A lány rögtön visszatére,
 És a mikor haza ére,
 Úgy bevágta a kis ajtót,
 Anyja álmából fölugrott.
 Ijedten ily szókat mondott:
 «Lenka fiam, mi a bajod,
 Úgy bevágtad a kis ajtót,
 Anyád álmából fölugrott?»
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Vagy temess el, vagy fulassz meg,
 Jön a török, hogy elvegyen,
 Neked lányod már nem leszen».
 «Édes anyád meg nem fulaszt.
 Hanem anyád eltemet majd,
 Eltemet a méhes kertbe,
 Diófának árnyékába,
 Rózsafának az aljába.
 Ha a török asztalhoz ül,
 A jó szag majd onnan bedül.»
 Szavát még abba se hagyta,
 A sok török a kapuba,
 A sok török szóval mondja:
 «Isten jó nap, te nagy asszony,
 A szép Lenka merre vagyon?»
 «Meghalt az én Lenka lányom,
 Hogyha ti azt nem hiszitek,
 Sirját megmutatom néktek».
 Meg is mutatta a sirját,
 De kivették szegény Lenkát,
 Beletették kocsijukba,
 Elindultak hosszú útra,

La Dunăre ažunzău.
 «Turșilor, viteșilor,
 Ța staț cu coșii! Țe,
 D'ē și Țo să mă scobor.
 Și pe față să mă spăl,
 C-am pȚecat Țo supărată,
 Și pe față Țespălată,
 Și pe față și pe brață,
 Și pe băla coșoară,
 Și pe dalba pȚișoară.»
 Da un turc, cȚnē bătrȚn,
 D'in păpucu că Țel vȚia
 LȚncuȚi apă să-Ț dȚa.
 LȚna astfel Ți zȚsa:
 «D'ȚcȚnd mama m-o făcȚt,
 Apă đin păpuc n-am but,
 Că păpucu puț-a turc.»
 Da turșii să divănau,
 Și drumu că mi-Ț dȚdau.
 Da Ța nu mi să spăla.
 Țn Dunăre s-arunca
 Și đin grai așa grai:
 «MaȚ voȚesc, doamnē voȚesc,
 VoȚesc hrana pȚștilor,
 D'ȚcȚt roaba turșilor.»

Az «Aspis kígyó» (V. ö. *Arany-Gyulai* I. 189—190. l.) román hasonmása az én gyűjteményemből 1. a következő töredék (*Felső-Vidra*, Torda-Aranyos m.):

«Maică, măicuȚița mȚa.
 Țeș la poartă-n cafa mȚa,
 Că-n sȚru mȚeu s-o băgat
 Un șarpē đ-aur bălaur.
 Bagă-Ț maică mȚra ta,
 Și-m maȚ scapă viȚața.»
 «Dragu mami puȚșor.
 MȚra mȚa nu oȚ băga,
 Că șarpiȚē m-o mușca
 Și đecȚt fȚră đe mȚră,
 MaȚ birē fȚră đe țirē.
 Că đ-o fi tată-to-n paçē,
 Ca țirē altu mȚoi façē.»
 «Viră dragă mindra mȚa
 D'e-m scapă tu viȚața.»

Elindultak a Dunára.
 «Törökök, vitéz legények,
 A kocikkal álljatok meg,
 Egy kicsinyég én lemegey,
 Az orczámat hadd mossam meg,
 Elindultam bánatosan,
 Az orczámat meg se mostam,
 Sem az orczám, sem a karom,
 Sem a szőke fürteimet,
 Sem pedig fehér testemet.»
 De egy török, beste lélek,
 Elővette a papucsát
 S abból akart vizet adni.
 Lenka neki szóval mondja;
 «A mióta tudom magam,
 Papucsból vizet nem ittam,
 Török bűze vagy on annak.»
 A törökök tanácskoztak.
 Lenkának oszt utat adtak.
 De ő meg nem mosakodott,
 A Dunába beleugrott,
 Nekik ilyen szokat mondott:
 «A lelkemet isten látja.
 Inkább a halál prédája,
 Mint a török rabszolgája.»

«Anyám, anyám, édes anyám,
 Az ajtóba jőjj elébem,
 Mert a kebelembe búvott
 Egy nagy sárig sárga kígyó.
 Dugd be anyám a kezedet
 S mentsd meg az életemet.»
 «Édes fiam, édes fiam,
 Nem teszem be a kezemet,
 Mert a kígyó megharaphat.
 És minthogy ne legyen kezem,
 Inkább ne legyen gyermekem.
 Ha apád egészségben lesz,
 Csinál nekem más gyereket.»
 «Gyere édes galambocskám
 S mentsd meg te az életemet.»

2. A «Mirja» című ballada *Lagerdorfról* (Temes m. V. ö. még M. Pompiliu id. művét, 41—46. l.)

M i r j a.

Strîgă Miria dintră lunș,
 D'intră lunș, din văi adîns,
 Așa tarē că-m strîgarē
 Pîn tată-so-l-auzerē.
 Pîn tată-so ațunzerē
 Și la îel că să dușerē.
 Îar tată-so că-m grăierē :
 «Șē țî-i Mirio, dē tu strîț ?
 Aũ porși că ț-ai pērdut,
 Aũ bucatē ț-ai sfirșit,
 Aũ opinșilē ț-ai rupt ?»
 Îară Miria că-m grăierē :
 »Îo tată porș n-am pērdut,
 Nîș opinșilē n-am rupt ;
 Dar adormii supt un fag,
 Vîntu mari-a aburat,
 Cînd îo, măi, că m-am culcat.
 Vîntu mari-a aburat,
 Cu frunze m-a astrucat,
 La miñē că mî-a viñit,
 Un șierpē d-aur-balaur,
 În sîn că mi s-a băgat.
 Bagă mîna-n sîn la miñē,
 D'ē scoatē șierpē balaur,
 Că să-nșînzē, mă cuprîndē,
 Să zgîrșeștē, nă sfirșeștē».
 Tată so cum auzerē
 Așa dîn grai că-m grăierē :
 «Ba îo taîși n-oî băgarē,
 Mi-i frică că m-o mușcarē.
 Făr-o mîn-oî rămînerē.
 Mai biñ-oî fi făr dē tiñē,
 D'ecît îo fără dē mîna.
 Să trăiască mumă ta,
 Îo copii c-oî mai fășa,
 Dară mîna nu mî-oî fașē».
 Îar Miria să mîñîtarē
 Și mai tarē că-m strîgarē,
 Pîn mumă sa-m auze,
 Mumă sa îm și viñe.
 Așa dîn gură-m grăie :
 «Șē țî-i Mirio, dē tu strîț ?
 Aũ porși că ț-ai pērdut,
 Aũ bucatē ț-ai sfirșit.

Kiált Mirja a mezókról,
 A mezókról, mély völgyekből.
 Olyan erősen szól hangja,
 Az apja is meghallotta.
 Az apja oszt útnak eredt
 És hozzája elérkezett.
 Szóval mondja édes apja :
 «Mért kiáltasz, mi lelt Mirja ?
 Tán disznóid elvesztetted,
 Vagy elfogyott az élelmed,
 Vagy bocskorod kirepedett ?»
 Szóval felelt Mirja erre :
 «Disznaim nem vesztettem el,
 Ki se repedt a bocskorom.
 Elaludtam egy bükk alatt.
 Nagy szélvihar kerekedett,
 A mikor leheveredtem.
 Nagy szélvihar kerekedett,
 S falevelekkel befedett.
 Hozzám csúszottj szép csendesen
 Egy nagy sárig sárga kigyó.
 Belebűt a kebelembe.
 Dugd be apám a kezedet
 S vedd ki azt a csúnya férget.
 Ha kinyúlik összeroppant,
 Érezem már, hogy végem van».
 Hogy ezt hallja édes apja,
 Mirjának ő szóval mondja :
 «Nem én fiam, nem teszem azt,
 Mert rettegek, hogy megharap.
 És minthogy ne legyen kezem,
 Inkább ne legyen gyermekem.
 Nem adom érted a kezem.
 Ha anyád egészséghen lesz.
 Csinálok én más gyereket.
 De kezet nem készíthetek».
 Mirja erre haragjába,
 Még nagyobbat kiabála,
 Meghallotta édes anyja,
 Hozzá nyomba elindula
 És ekképen szóval mondja :
 «Mért kiáltasz, mi lelt Mirja ?
 Tán disznóid elvesztetted.
 Vagy elfogyott az élelmed,

Aũ opinșiĭĕ ț-ăi rupt ?>
 Mirĭa ĭel, cã mi-ș grãierē:
 «Ńiși porși n-am pěrđut
 Ńiș bucatē n-am sfırșit
 Ńiș opinșiĭĕ n-am rupt.
 Adurmirēi supt un fag.
 Vintu marĭ-a aburat
 Cu frunze m-a astrucat,
 D'in sĭnu mi s-o bãgat,
 Dun șierpē marē balaur
 Cĭnd sã-nșinžē, mã cuprindē,
 Sã zgırșeștē, mã sfırșeștē
 Bagã mĭna-n sĭn la miñē,
 D'ē scoatē șierpē balaur».
 Mumã sa cum auzerē.
 Așa đin graĭ cã-m grãierē:
 «Ba ĭo maĭși n-oĭ bãgarē.
 Mi-ĭ fricã cã m-o mușcarē.
 Fãr-o mĭn-oĭ rãmĭnerē.
 D'ęcĭt ĭo-rē fãr đē mĭnã.
 Maĭ biñ-oĭ fi fãr đē tiñē.
 Sã trãiascã tatã-to,
 Copiĭ ĭarã c-oĭ maĭ fașē.
 Darã mĭnã n-oĭ maĭ fașē».
 Mirĭa ĭel, cum auzerē.
 Și ĭel, mãĭ. sã miñĭarē.
 Și maĭ tarē cã strigarē
 Pĭn ibovñic-auzerē.
 Glasu lui cã-l cunoșerē,
 Fuga la ĭel cã mi-ș darē.
 Cĭnd la ĭel cã ažužerē.
 Așa ĭa cã mi-ș grãierē:
 «Șē țĭ-ĭ Mirĭo, đē tu strĭž ?>
 Aũ purșēi cã ț-ăi pěrđut,
 Aũ opinșiĭĕ ț-ăi rupt.
 Aũ bucatē ț-ăi sfırșit ?>
 Mirĭa ĭel cã mi-ș grãie:
 «Ńiș opinși nu ĭ-am rupt,
 Ńiș purșēi n-am pěrđut,
 Ńiș bucatē n-am sfırșit.
 Adurmirēi supt un fag,
 Supt un fag marē rotat.
 Vĭntul marĭ-a aburat,
 Cu frunze m-a astrucat,
 Și somnu cã mĭ-a luvat.
 D'in sĭnu mi s-o bãgat

Vagy bocskorod kirepedett ?>
 Szóval felelt Mirja erre:
 «Disznaim nem vesztettem el,
 Ki se fogyott az élelmem,
 Ki se repedt a bocskorom.
 Elaludtam egy bükk alatt,
 Nagy szélvihar kerekedett
 S falevelekkel befedett.
 Belebűtt a kebelembe
 Egy nagy sárig sárga kígyó.
 Ha kinyúlik összeroppant,
 Érezem már, hogy végem van.
 Dugd be anyám a kezedet
 S vedd ki azt a csunya férget».
 Hogy ezt hallja édes anyja,
 Mirjának ő szóval mondja:
 «Nem én fiam, nem teszem azt,
 Mert rettegek, hogy megharap.
 És minthogy ne legyen kezem,
 Inkább ne legyen gyermekem,
 Nem adom érted a kezem.
 Ha apád egészségben lesz,
 Csinál nékem más gyereket,
 De kezet nem készíthetek».
 Mirja mikor ezt meghallja,
 Nagy dühébe, haragjába,
 Hej, de nagyot kiabála,
 Meg is érti a babája,
 Reá ismert a hangjára,
 Hozzá törtet nagy futtába.
 Oda jutott hamarjába
 És Mirjának szóval mondja:
 «Mért kiáltasz, mi lelt Mirja ?>
 Tán disznóid elvesztetted,
 Vagy bocskorod kirepedett.
 Vagy elfogyott az élelmed ?>
 Szóval felel Mirja erre:
 «Disznaim nem vesztettem el,
 Ki se repedt a bocskorom,
 Ki se fogyott az élelmem.
 Elaludtam egy bükk alatt,
 Széles, vastag bükkfa alatt,
 Nagy szélvihar kerekedett,
 Falevelekkel befedett.
 És elvette az álmomat.
 Belebűtt a kebelembe

Dun şierpë marë balaur.
 Cînd să-nşinžë, mă cuprindë,
 Să zgrîşeştë, mă sfirşeştë.
 Bagă mîna-n sîn la miñë,
 D'ë scoatë şierpë balaur».
 Mila iëi că să făşerë,
 A mintë că-ş aduşerë,
 D'o măramă dë mătasă.
 Bagă mîna-n pozînarë,
 Scoatë cîrpa dë mătasă
 Mîna-n ia că-n văluierë.
 Mîna-n sîn că mi-ş băgarë,
 Burduş cu galbiñ scoterë,
 Sînu-î plin dë galbiñori.
 Da Mirîa cum mi-ş viderë,
 Biñë luî că mi-î părerë,
 După cap că mi-o luvarë,
 D'in guriŃ-o sărutarë.
 Şi dë mînă mi-o luvarë,
 Acasă iëi că-m pîcarë,
 Marë gazdă să făşerë.
 Şi iëi, măi, im pribëze,
 D'intr o tară-n alta țară,
 Tomna-n țară Rumînască.

Egy nagy sárig sarga kigyó.
 Ha kinyúlik, összeroppant,
 Érezem már, hogy végem van.
 Dugd be rózsám a kezedet
 S vedd ki azt a csúnya férget».
 Megindult a leány szive
 S nyomba jutott az eszébe
 Az ő selyem keszkenője,
 Belenyult hát a zsebébe,
 Kivette a selyem kendőt
 Kezét abba becsavarta
 S belenyult a kebelébe,
 Csupa arany pénzt szedett ki,
 Tele volt az sár-arannyal.
 Mirja, hogy a lányt megnézte,
 Beh boldog volt örömébe!
 Egymás nyakát átkarolták,
 Egymást százszor csókolgatták.
 Osztán kezét kézbe tettek
 S nosza gyorsan haza mentek,
 Haj, milyen gazdagok lettek.
 Elindultak vándorútra,
 Egy országból a másikba,
 El egész Oláhországra.

A «Megérett Jánosnak» (V. ö. *Arany-Gyulai* III. 7—8. l.) hasonlója a románban «Valyán» és «Gyorgyicza». Az első megjelent a «Familia»-ban (Nagyvárad, 1872. évfolyam).

V a l y á n.

Valyánnak kicsi kertjében
 A majorán virít szépen.
 Jósza a majorána,
 Pernahajder a gazdája.
 Sehonnai, léha legény,
 Mása nincs a föld kerekén.
 Vasárnapon, ünnepnapon
 Csinosítja magát nagyon
 Megfésüli holló haját,
 És felölti szép ruháját,
 Virágot tesz kalapjába,
 Büszkén jár-kei, mint a páva.
 A faluban minden leány
 Hosszan néz a legény után.
 Valyán nem is gondolt rájuk.
 Haragudtak is a lányok.

A falu legszebb virága
 Midőn őt az utcán látja,
 Kitekintett ablakából,
 «Valyánom, jöjj be», ekkép szól.
 «Kész az étel, terítettem,
 Ablakomba italt tettem».
 Valyán szobájába lépett.
 Szerelemtől szive égett,
 A lány ajkát megcsókolta
 S az evéshez látott nyomba.
 Az eledelt megizleli
 Az italt is jónak leli.
 Aztán elmegy hazafelé
 S jó anyjának ezt rebegé:
 «Vesd meg anyám fekvőhelyem.
 Alig birom már a fejem,

Tovább el se szenvedhetem,
 Mi bajom van szent istenem? »
 Szegény anyja keseregve
 Valyánnak ő ezt felelte:
 «Eltávoztál, pedig mondtam,
 Oh, hogy erre nem gondoltam,
 Hadd lloát a pokolba,
 Ime most torkodra forra».
 Midőn a nap legnyugodott,
 Szegény fia úgy kínlódott!
 Éjjél táján deli Valyán
 Kiterítve ravatalán.
 Mikor pedig kivirrada
 Virággal telt ravatala.
 Szól a kakuk fönn a boglyán,

Méreg folyik Valyán ajkán,
 Szól a kakuk künn a mezőn,
 Valyánból már a méreg jön.
 Később meg a diófán szól,
 Viszik Valyánt *ki* házából.
 Majd szilvafán késő estig,
 Valyánt sírba leeresztik.
 Szól a kakuk a hegy alján,
 Rög alatt már szegény Valyán,
 Szól a kakuk s nem hallgat el,
 Egy leány is nyugalmat lel.
 A bírónak szép leánya,
 Nyíló virág sírba szálla.
 Bánatja a sírt megásta,
 És a lelki fordulása.

Saját gyűjtéséből is közlök egy változatot (Szintye Arad m.).

V a l y á n.

Frunză verde Ieuştan,
 Çe fiçor iera Vălan!
 Colo dumiñeca
 Vălan mindru să ştimba
 Şi pă uliţă mërze.
 Cu tri mindră să-ntâlne,
 Cu una brîncă dăde
 Cu una vorbă-ş prînde,
 Cu una oti-ş trăze.
 Dară mindra lu Vălan
 Scoate capu pă fêriastă:
 «Îa vină Vălan în casă,
 Că-î calfiu cald în masă,
 Rozolina-î pă fêriastă».
 Vălanu-n casă mërze
 Şi din rozolină be,
 La calfiu să-ntînde
 Şi din grai aşa grăie:
 «Noapte bună mindra me,
 Că io nu mai pot şide».
 Cînd acasă azunze.
 Cătă mamă sa grăie:
 «Aşterne măicuţă patu,
 Că mă doară rău capu».
 Cînd iera la mîaz de noapte,
 Vălanu trăze pă moarte.
 Cînd iera de cătă-n ziuă,

Levestikom zöld levele,
 Hej, milyen legény volt Vályán!
 Vasárnapon, ünnepnapon
 Csinosítja magát nagyon,
 Ugy indult ki az utcára,
 Három lány is jött útjába.
 Az egyikkel kezét fogott
 A másikkal szókat váltott,
 Harmadikra rákacsintott,
 De Vályánnak szeretője
 Kiszólt hozzá az ablakán:
 «Vályán lelkem, gyerre hozzám
 Meleg kávém az asztalon,
 Rozsolisom az ablakon
 Vályán erre bement hozzá
 Megizlelte a pálinkát,
 Hozzányult a kávéhoz is
 Osztan pedig szóval mondja:
 »Jó éjszakát én galambom,
 Tovább már nem maradhatok».
 Mikor aztán haza ére,
 Az anyjához így beszéle:
 «Vesd meg anyám nyugóhelyem
 Alig birom már a fejem».
 Még az napon éjjél táján,
 Halálán volt szegény Vályán
 Pityumatkor, hajnal táján

Frunzuță verde de nuc,
 Pă Văfan la groapă-l duc.
 Mamă sa din grai grăie :
 «Văfañe sufletu mñeu,
 Aș-o murit tată tău.
 Văfañe suflet curat,
 Că mîndrițe l-or mîncat»,
 Frunză verde salba dalbă,
 D'in Văfan cură otravă.
 Frunză verde de pînă,
 D'in Văfan cură vñin.

Diófának zöld levele,
 Sírba viszik szegény Valyánt.
 Szóval mondja édesanyja :
 «Én Valyánom, édes fiam,
 Így járta meg az apád is.
 Én Valyánom, tiszta lélek,
 Megették a nőcselédek».
 Zöld levél és fehér zsálya,
 Méreg folyik Valyán ajkán
 Hej, örömmek zöld levele
 Méreg jó ki már Valyánból.

A «Megétt János»-nak másik román egyértékesét «Gyorgyicza»-nak hívják. Ime a saját gyűjtéséből egy változat (*Kápolnás*, Krassó-Szörény m. V. ö. még: *Miron Pompiliu* : Balade poporale romîne, Jași 1870. 27—28. l. *Dr. Herrmann Antal* : Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn, 1887—1889. 3. füzet.)

Gyorgyicza.

Tręc tri cară pă hotară,
 Dar carițe cui ierau?
 Sîmț-ě (-iele) cară lu D'ordiță,
 Tręcînd dup-o fișoriță.
 D'ordiță din grai grăia :
 «Fișori, fișoreii mñi,
 Viñiț voi măi lñișor,
 Io mă duc măi tãrișor,
 Să-m dñscidu porțiľe,
 Și să-ntîndu mesîľe,
 Să aprînd făclîiľe,
 Să umplu pãhariľe».
 Cară la poart-azunzã
 Și pă D'ordiță-l strîgaũ.
 Ieșe maica lu D'ordiță
 Cu costiță dñspletită,
 D'ě lacrimi dñ-bde vorbeștë,
 D'ě suspin dñ-bde grăieștë,
 Că D'ordiță-ĩ mort în casă
 Sus pă masă,
 Cu cășoru la fěrîastră.
 Și pă D'ordiță-l služesc
 Noaũ popi, noaũ diie :
 Fișoriț-așai grăia :
 «Sărăcuț dñ miñe doamñe,
 D'ě cup (= cu pă) sară fui fișoară,
 Mñaz dñ noaptë fișoriță,

Három szekér megy az úton,
 Kié azok a szekerek?
 Gyorgyiczának szekerei,
 Mennek a menyasszony után.
 Gyorgyicza most szóval mondja :
 «Hej legények, czimboráim,
 Haladjatok szép csendesen,
 Nekem gyorsabban kell menuem,
 Kinyittatom a kapukat,
 Terítették asztalokat,
 Meggyujtatom a fáklyákat,
 Megtöltetek poharakat».
 Megérkeztek a szekerek,
 Ugyan merre van Gyorgyicza?
 Gyorgyiczának anyja kijött,
 Haja be sem is volt fonva,
 A könyektől szólni se tud,
 Sóhajtástól nem beszélhet,
 Mert Gyorgyicza holtan fekszik
 Kiterítve az a-ztalon,
 Fejével az ablak felé.
 Gyorgyiczát kiénekeli
 Kilencz pap és kilencz diák.
 Menyasszonya szóval mondja :
 «Jaj istenem, szegény fejem
 Még az este szűz lány voltam,
 Éjfel táján ifiasszony.

Zori dē ziūă văduviță.
 Maică, maică, draga mă,
 Scoatē žolzu dîn doī foī
 Și nē-ngroapă p-amîndoī.
 Pă miñē maico mă-ngroapă
 La ușa lingă altarī,
 Indē cîntă hăi măi marī.
 Pă D'ordē maico-l îngroapă
 La ușa biserēsi,
 Indē cîntă dîeși.
 Șiñe p-acoŭe mī-o treșē,
 Tot sã vadă și sã criadă
 C-au fost dragostē curată
 D'intr-on žuñē și c-o fată.

Hajnal felé özvegy asszony.
 Hallja kelmed, édes anyám,
 Vegye elő azt a gyolcsot,
 S temessen el mindkettőnket.
 Engem anyám temessen el
 Az oltárnak ajtajába,
 Hol a papok énekelnek,
 Gyorgyiczát meg temesse el
 A templomnak ajtajába,
 Hol diákok énekelnek
 A kik arra felé járnak
 Hadd láthassák és megtudják,
 Hogy ez igaz szerelem volt,
 Két szívnek igaz szerelme.

E balladában nincs megemlítve, hogy ki okozza *Gyorgyiczának* hirtelen halálát, de úgy látszik az elhagyatott kedves. (V. ö. még «Neluca» *Alexandrinál* 5 l.)

Az olvasó azonban észrevehette, hogy a «Kádár Kata» című balladának egy részével is megegyezik «Gyorgyicza». Az alábbiakban több idevágó balladát is közlök, melyek részben a «Megétett János»-nak, részben pedig «Kádár Kata»-nak felelnek meg.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T y i v a.

La crîzma Mărintîii,
 Bîaū dumnișori țari,
 Tăt iș bîaū și diluiesc,
 Pă T'iva o logodesc.
 Žoi sara o logodit,
 Sîmbătă o și murit,
 Dumiñecă vin cuscri,
 Sî ieșe tata T'ivi
 Pînă-n pragu ușiī,
 C-un păhar galbăn în mînă,
 Tăt întină și suspină
 Cu lacrimī dăla iñimă.
 Îel dîn graī așe grăie:
 «Să fiț cuscri iertători
 Și năpoī dînturnători,
 Că zo T'iva-ī moartă-n casă,
 Moartă-n casă sus pă masă
 Cu brăū roșu dă mătasă».
 Da žuñefe-n graī grăie:
 «Soacră, soacră, draga me,
 Criapă brăū-n tri färtăi
 Și nē-ngroapă p-amîndoī,

Mărintyija koresmájába
 Nagy az urak mulatsága,
 Esznek-isznak, dalolgatnak,
 Eljegyezték a szép Tyivát.
 Eljegyezték csőtörtőkön,
 Szombati nap halottá lőn.
 Vasárnap jött a rokonság,
 Elébük megy Tyiva apja
 A gyászos ház küszöbéig,
 Kezében egy sárga pohár
 Sóhajtozva kínálgatja,
 Ömlik könnyei patakja,
 Szomorúan szóval mondja:
 «Rossz néven már ne vegyétek,
 Innen visszatérüljetek,
 Tyiva lányom halva szegény,
 Fekszik az asztal tetején,
 Selyem vörös őv van rajta».
 A vőlegény szóval mondja:
 «Én anyósom, édes anyám,
 Tépd az övet három szélbe,
 Abba temess mindkettőnket.

Și ție puște cruce d'albă,
 C-o murit că mi-o fost dragă.
 Și-î puște cruce roșie,
 C-o murit dă țiecoșie.
 Și ție-ngroapă p-amîndoi
 În ușa bisereși
 Dinde-ș cîntă dîreși».
 Că pă mormîntu T'ivi,
 Crescu pana colîi,
 Cîț drumari pă drum treçe,
 Tăt dîn colîie rupe
 Și pă T'iv-o pomește.

(*Kávásd*, Bihar m.)

Fehér kereszt féjfánk legyen,
 Megölte őt a szerelem.
 Tyivának vörös keresztet,
 Meghalt, mert úgy büszkélkedett.
 Temess aztán mindkettőnket
 A templomnak ajtajába,
 Hol diákok énekelnek».
 Tyiva sírján kivirágzott
 Kápolna-virágnak szála,
 Ahány utas arra jára,
 Belőle kitepegete,
 Tyivát mindig emlegette.

1. A királyfi.

Frunză verde furișor,
 Fostu mi-aŭ un craișor,
 Tînărel, mîndru fișor,
 Cași pușu bradului
 Pe sprinșana muntelui.
 Sê soșii s-aŭ luat?
 O fêița dē-mpărat.
 Așa mîndră sē-m iera,
 Cași floarîa cîmpului
 La lumina soarelui!
 Porîna s-o cāsătoriască
 Pêstē voîa pârîntască.
 Cînd iel nunta c-o gata,
 Cartē mică cā-m sosa,
 Trupîe ca sâ-ș gătască,
 La bătăie sâ porînască.
 Nēvasta dîn grai grăia:
 «Dragu mîeŭ, suffētu mîeŭ,
 Na mărana dē mătasa,
 Pe marziŭ cu aor trasă,
 Cînd aoru s-aŭ topi,
 Sâ ști dragă c-oî pēri».
 Craișoru cā-m grăia:
 «Draga mîa, suffētu mîeŭ,
 Na tu înelușu mîeŭ,
 Cînd înelu s-a topi,
 Sâ ști dragă c-oî pēri».
 Îei sâ sărutară
 Și cā mi-ș pîecară.
 Merzē caîe žumătatē,
 Că mai multu nu mai poatē,

Hej, virágnak zöld levele!
 Volt egyszer egy királyfia,
 Ifju legény, deli legény,
 Sugár mint a fenyő szála,
 Magas hegynek homlokába.
 Feleséget vett magának,
 Szép leányat a királynak.
 Olyan szép volt a leánya,
 Mint a mező virágszála
 Az égő nap sugarába!
 A leány lett felesége
 Szüleinek ellenére.
 Hogy javában lakmároztak,
 Levélben jött parancsolat,
 A seregét szerelje fel,
 A csatába induljon el.
 Szóval mondja felesége:
 «Férjem, szívem reménysége
 Nesze az én selyem kendőm,
 Kihimezve aranyszállal,
 Ha az arany olvad rajta
 Tudd meg feleséged halva».
 A királyfi szól ekképen:
 «Én angyalom, feleségem,
 A gyűrűmüt adom neked,
 Ha az arany olvad rajta,
 Tudd meg, férjed meg van halva».
 Aztán csókot váltogattak
 És dolgukra elindultak.
 Mikor volt fele útjába,
 Tovább nem bírja, hiába,

Că sînu îi s-aprinde,
 Lui a minte că-î viñe,
 Mina-n sînu că-ş băga,
 Şi mărâma o scofa
 Şi la îe că să uita,
 Sărîmanu că veda,
 Că aoru să topia.
 Îel đin grai aşa grăia :
 «Draži mñei, ostaşi mñei,
 Voi aişa-m odihñi,
 Că io năpoî că mă-ntorc,
 Că planu l-am zăuîtat
 Pe masa verde rotată».
 Şi îel năpoî să-ntorşa,
 Acasă cînd azunza,
 Un đinărari năintē-î iēşa,
 Craşoruluî spuña,
 Doamna p-on pod aū cācat,
 Şi ia-n riū mi s-aū ñecat.
 Îel cînd aşa auza,
 Cartē mică că-m scria,
 D'inărariuluî dāda.
 D'inărariū să-ntorşa,
 Cartā la pārinţ prēda.
 Craiū-n apă că-m sārîa,
 Şi acolo să ñeca.
 Dumñezo-î împrēuna
 Pe îel cu soŝia sa.
 Impăratu mi-ş pŝeca,
 Poruncă-n țarā-m dāda,
 Şi țara să aduna
 Şi apa că mi-ş oprîa,
 Şi pe îei că mi-î afla,
 P-amîndoî îmbrătoşaŝ.

(*Lagerdorf*, Temes m.)

Égni kezdett szive tája.
 Akkor neki eszébe jött,
 Hogy keblébe dugja kezét
 És kivette a keszkenőt.
 Mikor a kendőre néze,
 Jaj szegényke mit vett észre!
 Olvadoz az arany rajta,
 A királyfi szóval mondja :
 «Legényeim, katonáim,
 Ti itten megpihenjete,
 Mert én mostan visszamegyek
 Otthon felejtém a tervet,
 A zöld kerek asztalon van».
 Ezzel aztán visszatérel,
 És a mikor haza érel,
 Eléjön egy generális,
 Királyfinak szóval mondja :
 Felesége a hidon járt
 S belefuladt a patakba.
 Hallja szegény a beszédet,
 Ira gyorsan egy levelet
 S generálisának adja.
 A generális elméne
 Szüleikhez a levéllel.
 A királyfi vízbe ugrott,
 Mélységébe befuladott.
 De az isten összehozta,
 A nejével összehozta.
 Elindult a vitéz király,
 Mindeneknek parancsolja,
 Gyűljön egybe az országa,
 Víznek árját megállítsa,
 Megtalálták aztán őket,
 Átölelve mindkettőket.

2. A királyfi.

Pă drumu Araduluî,
 Merg fiî-mpăratuluî,
 Tot mergînd şi-ş făcînd cruşē,
 Că dumñezo să l-ažuŝē.
 Pîn la țara Rumîñască
 Îest-o grădină domñescă,
 Nu-î stăpîn s-o stăpîñască.
 O fost unu đē-mpărat
 Ş-acuma îel s-o-nsurat,

Az aradi országúton,
 Mendegélnek királyfiak,
 Keresztekot vetve egyre,
 Hogy isten őket segítse.
 Oláhország útja táján
 Virágos szép úri kert van.
 Nincsen annak most gazdája,
 Királyfia volt gazdája,
 De bizony megházasodott.

Ńiš uspaŃu n-or gätat.
 Pınä cartë ĩ-aũ picat,
 Cartë đela-mpäräŃiĳë,
 Să mĳargă la cätăñiĳë.
 Īël đin graĳ d-aŃai graĳa :
 «Maĳcă, maĳcă, draga mĳa,
 GrižeŃtë ñëvasta mĳa,
 Cu colac, cu laptë dulŃë,
 Doară că ĩa nu s-o duŃë.
 Că đ-o fi d-o paŃë-n țară,
 Īo pă sar-oĳ viñi țară;
 Da đ-o fi d-o răutatë,
 Īo maĳc-oĳ trimetë cartë».
 Ńi cĳnd sară s-o făcut,
 Īël acasă c-o viñit,
 ñëvasta nu o văzut-o,
 Pă maĳca sa o-ntrëbat-o :
 «Maĳcă, maĳcă, draga mĳa,
 Da indë-ĳ ñëvasta mĳa?»
 «Heĳ fiuĳlë, dragu mĳeũ,
 Īo-am mĳnat-o după apă,
 Ī-a picat Ńi s-o ñëcat.»
 «Haĳ d-arată-m mormĳntu,
 Să-m stĳmpăr ĳo suflëtu.
 Haĳ d-arată-m cruŃița,
 Să-m stĳmpăr ĳo ĳñima.»
 «Heĳ fiuĳlë, dragu mĳeũ,
 Multë ploĳ că m-or ploĳat,
 Mormĳntu ĳi s-o Ńëzat.»
 «Adă maĳco Ńëiĳița,
 Ca să-ĳ scot ĳo țoaliĳlë,
 Să-m stĳmpăr ĳo boaliĳlë.»
 «Heĳ fiuĳlë, dragu mĳeũ,
 Mult pruncuț că mĳ-am avut
 Ńi Ńëiĳlë ĳ-or përdut.»
 «Pagubă-ĳ đë dumñëzăũ,
 Că ț-am supt ĳo țëptu tăũ,
 Da tu maĳc-aĳ trăbuĳi,
 Colo duŃă-n tri hotară
 Ńi să-ț deĳë foc Ńi pară,
 Să mĳargă fumu pă țară,
 Să să-nvetë maĳŃiĳlë,
 Cum să ĳin nuroriĳlë.»

(Kápolnás, Krassó-Szörény m.)

Még javában lakomáztak,
 Mikor levele érkezett,
 A császári parancsolat:
 Induljon el katonának.
 Királyfia szóval mondja :
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Gondozza a feleségem.
 Jó kalácscsal, édes tejjel,
 Talán nem hagy itten engem.
 Mert ha békén lesz az ország,
 Még estére visszatérek.
 Ha meg háborúság lenne,
 Küldök anyám leveleskét».
 A mikor beesteledett,
 Királyfia megérkezett,
 Nem látta a feleségét,
 Megkérdezte édes anyját :
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Hol van az én feleségem?»
 «Fiam, fiam, édes fiam,
 Vízért küldtem a patakra.
 De halalát lelte abba.»
 «Gyere, mutasd meg sírdombját,
 Hadd enyhítsem a lelkemet.
 Gyere, mutasd keresztfáját,
 Hadd enyhítsem a szívemet.»
 «Fiam, fiam, édes fiam,
 Esett eső szakadatlan,
 El is mosta a sírhantját.»
 «Add ide a kulcsot, anyám,
 Hadd keressem ki ruháját,
 Enyhítsem szívem fájalmát.»
 «Fiam, fiam, édes fiam,
 Be sok gyermekem született,
 Elvesztették a kulcsokat.»
 «A jó Isten megbüntetett,
 Hogy én szoptam az emlődet.
 Ki kellene vinni téged,
 Három határ dombja elé,
 Tűzet gyujtanának alád,
 Hadd menjen a füstje széjjel.
 Tanulják meg az anyósok,
 Mint kell bänni a menyekkel.»

Todorás.

Todoraş, fişor dĕ crai,
 Că tu viñeri că născuş,
 Sîmbătă marĕ crĕscuş,
 Dumîñecă tĕ-nsuraş.
 Luñ sosiră cărţilĕ,
 Cărţilĕ dĕ-mpărăţilĕ
 Pă tri añ dĕ cătăñilĕ.

«Maică, măicuşana me,
 Căştigă ñĕvasta me,
 Cu ţipău, cu laptĕ dulşĕ
 Dor dĕ miñĕ doarn-o duşĕ.»

«A io dragu maşii,
 Ñĕvasta ţ-oî căştiga,
 Cu colac, cu laptĕ dulşĕ,
 D'ela tiñĕ dor n-o duşĕ.»

A casă cînd o viñit :

«Maică, măicuşana me,
 Arită-m ñĕvasta me?»

«A io dragu maşii,
 Că tu dĕcînd că t-ai dus,
 Ñĕvăstuţa ţ-o murit.»

«Ha! arită-m mormintu,
 Să-m stîmpăr io suffĕtu.»

«A io dragu maşii,
 Că tu dĕcînd că t-ai dus,
 Că multĕ ploî or ploiat
 Şi mormintu l-o mînat.»

«Ha! arită-m cruşita,
 Să-m stîmpăr io inima.»

«A io dragu maşii,
 Că tu dĕcînd că t-ai dus,
 Multĕ vînturĕ or bătut,
 Şi cruşita îi or rupt.»

«Indĕ-î maică tĕiña,
 Să dĕscidu tĕmñiña,
 C-acolo-î ñĕvasta me.»

«A io dragu maşii,
 Că tu dĕcînd că t-ai dus,
 Doamñĕ mult prunş s-or făcut,
 Şi tĕiña or pĕrdut.»

«Pagubă că mñi iĕşfi mamă,
 Că ai trăbuî iĕgată
 În cozilĕ caîilor,

Jó Todorás, királyfia,
 Megszülettél péntek-apon,
 Nagygyá nőttél szombat-napra,
 Megnősültél vasárnapra.
 Hétfő-napra jött a levél,
 A császári parancsolat,
 Háromévi szolgálatra.

«Anyám, anyám, édes anyám,
 Gondozza a feleségem.
 Jó czipóval, meleg tejjel,
 Ne emészsze magát értem.»

«Édes fiam, édes fiam,
 Gondozom a feleséged,
 Jó czipóval, meleg tejjel,
 Ne emészsze magát érted.»

Mikor haza megérkezett :

«Anyám, anyám, édes anyám,
 Hol van az én feleségem?»

«Édes fiam, édes fiam,
 A mióta eltávoztál,
 Meghalt a te feleséged.»

«Gyere mutasd még a sírját,
 Hadd enyhítsem a lelkemet.»

«Édes fiam, édes fiam,
 A mióta eltávoztál,
 Esett eső szakadatlan,
 El is mosta a sírhantját.»

«Gyere mutasd a keresztjét,
 Hadd enyhítsem a szívemet.»

«Édes fiam, édes fiam,
 A mióta eltávoztál,
 Fújt az orkán szakadatlan,
 Kitépte a keresztfáját.»

«Hol vannak a kulcsok, anyám,
 Hadd nyissam ki a tömlöczöt,
 Mert benne van feleségem.»

»Édes fiam, édes fiam,
 A mióta eltávoztál,
 Be sok gyermekem született,
 Elvesztették a kulcsokat.»

«Sajnálom, hogy édes anyám,
 Oda kéne kötözgetni,
 Kendet a lovak farához

Să-neunžurî hotariŕiĕ,
Să să-nveŕĕ soacriĕ.
A ŕiĕne nuroriĕ.»

(*Brusturj*, Arad m.) Ide sorakozik a következõ két töredék is
Lagerdorfról (Temes m.)

La grăđina sírbuluĭ
Īest-un nuc marĕ rotund,
Supt umbrița nuculuĭ
Īest-un pat marĕ-ncheiat.
Șiĕ mi-ĭ culcat în pat?
Iiĕ mi-ĭ mort đĕ biat,
Nu mi-ĭ biat đĕ băutură,
Și mi-ĭ biat đĕ fĕrmecat.
Una-ĭ Ana sĕcĕșana,
Una-ĭ T'iva vĕrșĕțana,
Una-ĭ Cata sĕbĕșana.

Határokat megjáratni,
Tanulják meg az anyósok,
Mint kell bänni a menyekkel.»

A rácz gazda kertjeben
Van egy kerek diófa,
Diófának árnyába
Menyezetes ágy vagyon,
Ki fekszik az ágyon?
Tökreszegen Ilija,
Nem italtól részeg ő,
Ígĕzet megrontotta.
A székási szép Anna,
A verseczi szép Tyiva,
A sebesi szép Kata.

*

Cîntă cucu-n vîrf đĕ nuc,
Pe D'ordĕ la groapă-l duc.
Șiĕ pe D'ordĕ mi-l dușa?
Tată so cu fratĕ so.
Mamă sa cu soru sa,
Maĭ cu foc ibovniĕa.

Szól a kakuk a diófán,
Viszik Gyorgyét temetőbe.
Ki kíséri szegény Gyorgyét?
Édes apja, édes bátyja,
Édes anyja, édes húga,
De leginkább a babája.

Ebbe a körbe vágnak a következõ balladák még: «Landorvári Dorka» (*Arany-Gyulai*, I. 162—172. l.), «Kis Julia» (u. o. I. 183—184. l.), «Szép Julia» (u. o. III. 8—12. l.), «Homlódi Zsuzsánna» (u. o. III. 419—420. l.), «Gyöngyvári Katicza» (u. o. II. 1—6. l.), a «Királyúrfi» (u. o. III. 61—62. l.), «~~Inelul și naframa~~» (*Alexandri* 20—22. l.), «Ileana din Ardeal» (*Marienescu*, 6—11. l.), «Soacra» (u. o. 17—22. l.), «Nunta» (u. o. 28—35. l.), «Inelul și naframa» (u. o. 50—53. l.), «Blăstemul síngelui» (u. o. 125—131. l.)

A «Görög Ilona» (*Arany-Gyulai*, III. 63—67. l.) cz. balladának jó részben megfelelője a «Riscogel» (*Marienescu*, 1—5. l.), a mely *Ember György* fordításában megjelent már magyarul. (V. ö. Román népdalok, 13—17. l.)

A «*Budai Ilona*» cz. balladának (Krizsa: Vadr. 317—318. l.) hasonlója a következõ román ballada, melyet *Battán* (Krassó-Szőrény m.) gyűjtött.

Pe drumu Brașouluĭ,
Treș-o tînără ñĕvastă
C-un fiuț micuț în brață,
Tot cîntînd și fluierînd,
Pădurîa merzĕ-nvĕrșînd,
Fiuțu-ĭ merzĕ plîngînd

A brassói országúton
Halad egy ifiu-asszony
Fütyülve és énekelve,
Fehér karján kis gyermeke,
Zöldel az erdő körötte,
Kis gyermeke jajgat egyre,

Tot plîngînd și suspinînd.
 Pădurîa merzê uscînd,
 Fiuțu-î đin grai grăia:
 «Vaî măicuță, draga măia,
 Șe rîndu-î pe capu teû,
 D'ê tu mērî maico cîntînd,
 Pădurîa merê-nvêrzînd?»
 Nêvasta đin grai grăia:
 «Frunzuță verdê đe viê,
 Da îo cînt đe bucuriê.
 C-am scăpat đe la socrîê.
 Vaî fiuț, fiuțu mîneû,
 Șe rîndu-î pe capu teû,
 D'ê tu mērî maici plîngînd,
 Pădurîa merê uscînd?»
 «Vaî maică, măicuța măia.
 Da cumu maică n-oî plînzê,
 Noaûa-n calê n-o iêși
 Samădău đela Brașou,
 Pe tîñ maică t-or lua.
 Pe miñe m-or lăpăda.»
 «Pînă capu-n sus m-o sta,
 Maica nu t-o lăpăda.»
 Cînd vorba și o gata,
 Samădău đin cal-iêșa
 Și đin grai așa grăia:
 «Lăpădă-t nêvastă fiu!»
 «Ba îo nul -oî lăpăda,
 Pînă capu-n sus m-o sta!»
 «Dacă nu îi-î lăpăda,
 D'êla tîñe l-om lua,
 Și în sus l-om arunca,
 Și cu sabii l-om tăia.»
 Nêvasta cînd auza,
 Fiuțu iêi il lăsa
 Supt un gros cu fața-n žos;
 Și fiuțu iêi zbiêra,
 Nîmê-n lumê nu-l auza,
 Fără mama cuculuî.
 D'in poalițê codruluî,
 Îa đin grai așa grăia:
 «Tășet puî, puîți mîei,
 Că s-audê, maic-audê,
 Nu ștu plîns đe copil mic,
 Orî un glasu đe voîñic?»
 Puî tășau și ascultau

Sóhajt és sir bánatjába,
 Még az erdő is megszánja.
 A kis gyermek szóval mondja:
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Mi lelt téged, édes anyám
 Merre te mégyszalogatva,
 Zöldel az erdőknek lombja?»
 Szóval felel édes anyja:
 «Fiam, fiam, édes fiam,
 Örömömben dalolgotok,
 Nincs anyósom, szabad vagyok.
 Fiam, fiam, édes fiam,
 Mi lelt téged édes fiam,
 Kisírod szemed világát,
 Az erdő is szánva néz rád?»
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Ugyan hogy is ne sírhatnám,
 Mikor nekünk utunk állja
 Barasóból a számadó.
 Téged anyám elrabol majd,
 Engem pedig árván itt hagy.»
 «A míg fennen tartom fejem,
 Kis gyermekem nem engedem.»
 El se hangzott még mondása,
 A számadó utját állja.
 A számadó szóval mondja:
 «Hadd itt fiad szép menyecske!»
 «Kis gyermekem nem engedem,
 A míg fennen tartom fejem!»
 «Hogyha rögtön itt nem hagyod,
 Elrabolom a magzatod,
 Levegőbe őt feldobom,
 Szablyaéllal kaszabolom.»
 Hallván a szót a menyecske,
 Árván hagyta kicsi fiát
 Burus fának törzse alatt,
 Jajgatott a kicsi gyermek,
 Senki szegényt nem érti meg,
 Csak a kakuk madár anyja.
 A rengetek mélységéből,
 Szóval mondja rigó madár.
 Fiókáim, jó gyermekek,
 Egy kicsinyt csendbe legyetek.
 Vajjon gyermek sirás hallszik.
 Vagy egy vitéz hangja hallszik?»
 A fiókák hallgatóznak.

Și din grai așa grăiaș :
 «Că s-audē, maic-audē,
 Și nu-î glas dē un voinic,
 Și-î un plins dē copil mic».
 Mierla, mama cucului.
 Ia în zos că să buia.
 Și fiuțu că-l lua,
 Sus în codru îl suia,
 Și zău marē il creșta.
 Dacă marē l-o creșcut,
 Fiuțu din grai grăia :
 «Vaî maico, măicuța mîa,
 Îan căștigă-m străicuța,
 Și-m caută bituța?
 Să mă duc la măicuța
 Pe drumuțu codrilor,
 La birtuțu lotrilor».
 Cînd în birtu să băga,
 Îel din grai așa-mî grăia :
 «Birtarițā draga mîa,
 Îa-dă-m vinu cu vadra,
 Îț daū bañ cu grāmada».
 Birtariț-asa zîșa :
 «Taș tu drașē, blăstămațē,
 Tot în zdrēmțurî innodațē!»
 Fiuțu din grai grăia :
 «Frunzută verdē dē lintē,
 Adă-ț tu maico amintē,
 Und pe miñē m-aî lasat
 Supt un gros cu fața-n zos».
 Birtarița să dușa,
 Miñēș dalbē sufulca
 Și cu îel să sāruta,
 Și dē zefē că crepa.

A «Kőmives Kelemenné» (Kriza id. m. 314—317. l. *Arany-Gyulai*, I. 174—176. l. III. 72—75. l.) eredetije szerintünk «Manole mester». Ekkép hangzik (v. ö. Román népdalok, 146—156. l.)

1. Mánole mester.

I.

Árdzsos völgy medrében,
 A patak mentében
 Halad Negru vajda,
 Vele tíz bajtársa :
 Kilencz híres mester,

Szóval mondják az anyjoknak :
 «A mi hallszik édes anyánk.
 Nem egy vitéz jajgatása
 Kis gyermeknek zokogása.»
 Édes anyjok, rigó madár
 A fészkeből lefelé száll.
 A kis fiút ő felvette,
 Elvitte a rengetegbe,
 Bizony isten fölnevelte.
 Mikor aztán növe nagyra,
 A kis fiú szóval mondja :
 «Anyám, anyám, édes anyám,
 Merre is van a tarisznyám,
 Hová tetted a botocskám?
 Fölkeresem édes anyám,
 A rengeteg ösvény-útján,
 Hegyirablók korcsomáján.»
 Es belépett az ivóba,
 Nagy hangosan szóval mondja :
 Korcsmárosné, én angyalom,
 Bort vödörrel nekem adjon,
 Garmadában az aranyom»
 Korcsmárosné szóval felel :
 «Kitakorodj, menj innen el,
 Rongyos kölyke, koldus ember!»
 Szóval mondja a gyermeke,
 «Hej, lencsének zöld levele,
 Anyám, jusson az eszedbe
 Szegény fiad árván maradt
 Burus fának törzse alatt.»
 Korcsmárosné most kiindult,
 Feltúrta a fehér ingujjt,
 Csókját százszor megtetézte,
 Szörnyet is halt örömébe.

Mánole tizedik,
 A leghíresebbik.
 Mennek, mendegélnek
 S helyet keresgélnek
 Építni kolostort,

A fényes monostort.
Csak haladnak gyorsan
S akadnak az útban
Egy szegény juhászra,
Ott állt furulyázva.
Meglátja a vajda,
Neki szóval mondja:
«Hallod-e szép öcsém,
Szegény juhász legény
Nyájaddal már jártál
Az Árdzszes partjánál,
Forrását is láttad
Arra hajtva nyájad.
Nem láttál barátom,
Hogy jártál e tájon
Egy régi kolostort.
Elhagyatva áll ott
Az erdő tövébe,
Fák közé ékelve?»
«Láttam biz én, láttam,
Mikor ott járkáltam
Régi, félbehagyott
Lakatlan kolostort,
Az égnek meredve.
Vonítanak egyre.
Ha látják az ebek
S hozzá közelednek»

Hallja ezt a vajda,
Be megőrült rajta!
Fölfelé haladott,
Hogy lássa a lakot,
Vele kilencz mester,
Mind kőműves mester
S Mánole tizedik,
A leghíresebbik,
«Ime a fal, látom,
E helyet választom.
Építsetek ide
Kolostort izibe.
Rajta kilencz mester,
Mind kőműves mester
Gyorsan a munkára,
Fogjatok hozzája.
Építsetek ide
Kolostort sebtibe.
Ne akadjon párja,
A világ csodálja.
Kincset adok nektek,
Bojárokká teszlek;
Ha nem akarjátok,
Falat húzok rátok
S befalazlak élve
Az alap tövébe!»

II.

Erre a mesterek
Nyujtják a kötelet,
Mégméri a helyet.
Ássák az alapot,
Mindannyi dolgozott;
Építik a falat.
De a mit fölraktak
Bedőit az éj alatt.
Mégint kezdik másnap,
Harmadnap ugyancsak,
Negyedik nap újra
Bedől a sok munka.
A vajda csodálja
És nagy haragjába
Egyre kiabálja,
Mind bezárja élve
Az alap tövébe.

A sok híres mester,
Mind kőműves mester,
Egy szót szólni se mer,
Dolgoznak reszketve
Egész késő estve
Nyári nap melegbe.
Csak Mánole pihent,
Abbahagyott mindent,
Leterült a földre,
Álom szállt szemére.
Mikor fölébredett.
Mondott ily beszédet:
«Kilencz híres mester,
Mind kőműves mester,
A hogy elaludtam,
Ime mit álmodtam:
Az égnek szózata

Velem azt tudatta
 Dolgozunk bármennyit,
 Éjjel lehull megint,
 A míg egyszer végre
 Be nem tesszük élve
 A legelső asszonyt
 Kedves húgom asszonyt,
 A ki itt megjelen
 Elhozva reggelen
 Vékáját ebédnek
 Testvérnek vagy férjnek.
 Ha akarjátok hát
 Végezni a munkát,

Pityimalatkor sebtén
 Mánole fölserken,
 Azután fölállá
 A fal állására,
 S a távolba tekint,
 Ki ér meg elsőként?
 Istenem, jaj, mit lát,
 Ki érkezik meg hát?
 Az ő felesége,
 Mezők ekessége!
 Ő közelget ottan,
 Hozza neki gyorsan
 Az ebéd vékáját,
 Borral telt kulacsát.
 Feleségét látva
 Szorul szive tája,
 Leborul térdére,
 Sírva így beszéle:
 Add uram istenem,
 Záporeső essen,
 Támadjon sok patak,
 Dagadva foljanak,
 Vizek áradjanak,
 Tartsák föl rózsámat,
 Tartsák föl a völgyben,
 Fordítsák el tőlem!»
 Isten meghallgatja,
 Kérését megadja.
 A sötét fellegek
 Befödik az eget.
 A zápornak árja
 Csak úgy szakad rája.

Hogy az Isten háza
 Föl legyen állítva,
 Esküdjünk az égre,
 Igaz üdvösségre,
 A titkot megtartjuk,
 Azt el nem áruljuk.
 S bárki felesége
 Vagy édes testvére
 Holnap hajnal tájba
 Feljönne hozzája,
 Áldozatul adjuk,
 Rögton befalazzuk.

III.

Támadá sok patak,
 A folyók dagadtak.
 De bármennyi esék,
 Nem tartja föl nejét;
 Ő csak jöve egyre
 Felé közeledve.
 Mánole ezt látja,
 Sírva tekint rája
 S ismét leborulva
 Fohászkodik ajka:
 «Add Uram, istenem,
 Hogy nagy orkán legyen,
 Tépje ki a fenyvest,
 Az iharos megest,
 Rengjen hegyek orma,
 Ne jöjjön meg Anna;
 Maradjon a völgyben
 Jó távolra tőlem.»
 Isten meghallgatja,
 Kérését megadja,
 Fút az ég haragja
 Kitépve a fenyves,
 Az iharos megest.
 Reng a hegyek orma;
 Ámde azért Anna
 Még sincsen föltartva.
 Ő csak jöve egyre
 Széjjel nézegetve
 Felé közeledve.
 S ime, jaj, szegényke,
 Megérkezett végre.

IV.

A sok híres mester,
 Mind kőműves mester,
 Megörült végtelen,
 Hogy ő ott van jelen.
 Csak Mánole jajgat,
 Nejének csókot ad,
 Viszi az ölébe
 Föl az emelvényre,
 Leteszi a falba
 S tréfálgatva mondja:
 «Maradj veszteg, lelkem,
 Ne félj egy csöppet sem.
 Csak tréfa az egész,
 Hogy befalazva lész.»
 Anna bízott benne
 Vígán nevetgetve;
 De szegény Mánole
 Sóhajtva fog bele
 A fal építésbe,
 Álom betöltésbe.
 Nőtt a fal magasba,
 Nejét betakarja
 Egészen bokáig,
 Egész lábikráig.
 Anna, szegény feje,
 Többé nem nevetve,
 Sírva így esdekle:
 «Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole,
 Ne folytasd a tréfát
 Megárthat még, meglád.
 Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole,

Szorít a fal nagyon,
 Testem nyomja agyon.»
 Ő meg nem hallgatja,
 A falat csak rakja.
 Nőtt a fal magasba,
 Nejét betakarja
 Egészen bokáig,
 Egész lábikráig,
 Oldala is fedve,
 Nem látszik már keble.
 Sírva mondja végre:
 «Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole,
 Szorít a fal nagyon,
 Emlőm nyomja agyon,
 Kicsinyke magzatom!»
 Mánole csak tovább
 Építi föl falát,
 Emeli magasba,
 Nejét betakarja
 Oldala is fedve,
 Nem látszik már keble,
 Piczi piros szája,
 Két szeme világa.
 Jaj, már mindhiába,
 Nem látszik rózsája.
 Még hangja elétör.
 A sírnak mélyeből:
 «Mánole, Mánole;
 Mesterem Mánole,
 Szorít a fal, végem,
 Nem állom ki, érzem!»

V.

Ardzszes völgy medrében.
 A patak mentében
 Közelg Negru vajda,
 Hogy meglátogassa
 Híres kolostorát,
 A világ csodáját,
 És hogy ájtatosan
 Imádkozzék ottan.
 Látja azt a vajda,
 Megörüle rajta,

S ekkép szóval mondja:
 «Kőműves mesterek,
 Mind híres mesterek,
 Mostan feleljetek,
 Szívre téve kezét,
 Őszintén mondjátok,
 Hogyha biznám rátok,
 Tudnátok-e ti még
 Építeni ismét,
 Ennél fényesebbet,

Kolostort még szebbet?»
 A híres mesterek
 Kőműves mesterek,
 Az állás tetején,
 A fal legelején
 Vígán büszkélkedve
 Így felelnek erre:
 «Mint mi, oly mesterek
 A földön nincsenek.
 Hogyne tudnánk hát mi,
 Újra hozzá látni,
 Kolostort építeni,
 Hírnévre szert tenni.
 Ennél sokkal szebbet,
 Sokkal fényesebbet!»
 Megrémült a vajda,
 A mikor ezt hallja
 S mélyed gondolatba.
 Parancsot ad menten,
 Hogy bontsák le rendben
 Mind az állásfákat,
 A magas létrákat,
 A tíz híres mestert,
 Mind kőműves mestert,
 Hagyják ott maradni,
 Oda fönn rohadni
 A fal legelején,
 Kolostor tetején.
 A mesterek erre
 Gyors szárnyakra kelve.
 Zsindelyekből vágta
 Maguknak ők szárnyat,

Levegőbe szálltak;
 De tüstént lebuktak,
 Kitörték nyakukat.
 A szegény Mánole,
 Jó mester Mánole,
 A mikor próbálja,
 Fölbirja-e szárnya,
 Hallja, hogy szól egy hang,
 Az édes, drága hang
 Tompán és elfojtva
 Visszhangzik a falba:
 «Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole.
 Szorít a fal nagyon
 Emlöm nyomja agyon,
 Kicsinyke magzatom,
 Nekem végem vagyok!»
 Hallja ő a hangot
 És megtántorodott,
 A világ s fellegek,
 Vele kerengenek.
 Szeme elsötétül,
 Mánole leszédül
 A fal elejéről,
 Kolostor tetőről.
 Ugyan hová esett?
 És szegényből mi lett?
 Kolostor tövébe,
 Forrás vált belőle.
 Sós annak a nedve,
 Könyekkel van lelve.

E balladának másik változata *G. D. Theodorescu* nagy gyűjteményéből (Bukarest, 1885. 460—470. l.) való. (V. ö. még *Al. Vlăhuta* «Carmen Sylva» cz. művét, Bukarest, 1892. 27—32. l.)

2. Mánole mester.

Árdzszes vize mentén,
 Gyertyányos közepén,
 A mogyorós ölen
 Halad Negru vajda.
 A szép zöld hintóba,
 Aranyos hintóba
 Nyolez paripa fogva.
 Vele kilencz mester,

Mind kőműves mester,
 Mánole tizedik,
 A leghíresebbik
 S legkedvetlenebbik.

Járkálnak hiába,
 Széltébe-hosszába
 A gyertyán erdőbe,

Mogyorós ölébe.
Egyre keresgélve
Azt a régi falat,
Roskadozó falat,
Félbemaradt falat.

Ardzsos patak partján,
Gyönyörű birtokán
Közélg Negru vajda.
A szép zöld hintóba,
Aranyos hintóba
Nyolcz paripa fogva.
Vele kilencz mester,
Mind kőműves mester,
Mánole tizedik,
A leghiresebbik
S legkedvetlenebbik.

Keresik, kutatják,
De csak nem találják
Azt a régi falat,
Roskadozó falat,
Félbemaradt falat.
Az útnak közepén
Áll egy nótás legény,
Szegény kondás legény.
Az «adj Isten» szóra,
«Fogadj Istent» adja.
És jó Negru vajda
Neki szóval mondja:
«Hallod-e szép öcsém,
Nótás kondás legény,
Nem láttad-e erre
Csürhéd legeltetve
Azt a régi falat,
Roskadozó falat,
Félbemaradt falat?
Hogyha talán láttad
S jól tudod az utat,
Gyere velünk, mutasd!»

Elmélyed magába
A vajda szavára
Nótás kondás legény
S ezt mondja szép rendjén:
«Láttam biz én erre,

Csürhém legeltetve,
Azt a régi falat,
Roskadozó falat,
Félbemaradt falat,
Moh belepte falat;
Hol terem a káka,
Nád s füzek országa.»
Hallja ezt a vajda,
Be megörült rajta,
Neki szóval mondja:
«Gyere öcsém gyorsan,
Mutasd nekünk hol van!»

Nótás kontás legény
Ekkép felel megént:
«Uram, fejedelem,
Ezt meg nem tehetem,
Ha itt hagyom csürhém,
Bajba kerülök én.
Csikaszkok csapatja
Azt szétmarczangolja,
Gazdám helybe hagyyna,
Verne vérbe fagyva».

Hallja ezt a vajda,
Neki szóval mondja:
«Nótás kondás legény,
Kincsesel fizetek én;
Mindenik emséd most
Ér száz oroszlamost,
Ártányodnak ára
Egy aranyba járja.»

Nótás kontás legény,
E beszédre elmén
Jó Negru vajdával
És kilencz társával,
A kilencz mesterrel,
Kőműves mesterrel.
Mánole tizedik,
A leghiresebbik,
S legkedvetlenebbik.

Egy kis idő mulva
Meglátja a vajda
Azt a régi falat,

Roskadozó falat,
Félbemaradt falat,
Moh belepte falat.
A fal elé jutva
Leszállott a vajda
És keresztet vetett,
Köszöntve a helyet
Töbször körüljárva.
Mánole tapsolva
Ekkép szóval mondja:
«Uram, Negru vajda,
Ráakadtunk végre
Kolostor helyére
Örök dicsőségre.
Meszet, téglát, rajta,
Mert hosszú a munka,
És még sok van hátra!»

Örült Negru vajda,
Ő is szóval mondja:
«Azt a régi falat,
Roskadozó falat,
Félbemaradt falat,
Megtaláltuk végre.
Kolostort helyére,
Örök dicsőségre».

Vajda parancsára
Fognak a munkába.
«Meszet, téglát, rajta,
Mert hosszú a munka,
És még sok van hátra!»

Erre a mesterek
Nyújtják a kötelet.
A munka már halad,
De a mit fölraktak,
Ledőlt az éj alatt.
Ők csak javígtatták,
Egyre rakosgatták,
Három év munkája
Dugába, hiába.
A nappal munkája
Ledőlt éjszakára.
Mánole ezt látja,
Eltöpreng magába,

Sóhajt bánatjába.
A munka nem halad
S vizsgálja a falat,
Tán a bajra akad.
Haza se megy este,
Ott marad tünődve.
Rászállt az éjszaka
És ledőlt a falra.
Elszundikált legott,
Ime mit álmodott:
Minden fáradtsága
Dugába, hiába,
Míg be nem falazza
Mélyen az alapba
Valamelyik asszonyt.
Reggel, hogy fölébredt
Önmagába mélyedt.
Az egész napon át
Nem vehetni szavát.

Mikor a nap leszállt,
Ott hagyta a munkát.
És a kilencz mestert,
Mind kőműves mestert,
Hívta maga elé,
S a szent képet vevé.
Tette az asztalra,
Aztán szóval mondja:
«Kilencz híres mester,
Mind kőműves mester.
En vagyok tizedik,
Legkedvetlenebbik.
Együtt vagyunk mostan,
Hogy itt tanácskozzam,
Ime mit álmodtam:
Hiába fáradunk,
Egyre munkálkodunk,
Míg be nem falazva
Mélyen az alapba
Valamelyik asszony,
A legelső asszony.
Fogadjuk meg hittel,
Nehéz esküvéssel,
Sóra és kenyérre,
Erre a szent képre,
Hogy a melyik asszony,

A legelő asszony
Csötörtök reggelre
Ide hozzánk jönne
Hozni a férjének
Vékáját ebédnek,
Karjainkba vesszük,
Az alapba tesszük».

Meg is egyezkedtek,
Hittel megesküdték,
Sóra és kenyérre,
Arra a szent képre.

Kilencz híres mester,
Mind kőműves mester
Hazamentek este
Egynás közt egyezve,
Hogy mindenik asszony
Csak otthon maradjon:
«Tudjátok meg lelkem,
Csötörtök reggelén
Senki föl ne menjen
Vinni a férjének
Vékáját ebédnek.»

Mánole magába
Hált a fal aljába.
Hogy virradt a hajnal,
Összeroskadt a fal,
Mikor fölébredett,
Megír egy levelet,
Szolgájának adja,
Hogy megkapja Káplya.
A szép Káplya asszony
Megörüle nagyon.
Levelét fölbontja,
Benne ezt olvassa:
«Én aranyom, Káplyám,
Feleségem, drágám,
Egy tinód volt neked,
Egy éve elveszett,
Hogyha megtalálad,
Te azt levágotod.
Abból tokány legyen
S csötörök reggelén
Vékáját ebédnek

Hozd föl a férjednek».
Csötörtök reggelén
Pitymalatkor sebtén
Szép Káplya fölserken,
Harmatos a háta,
Dérben a két lába.
A tinót keresi,
Csakhamar megleli.
Levágatja Káplya,
Az ételt csinálja.
El is indult nyomba
A falhoz távolba.

Süt a nap sugára,
Tünezdik Káplya.
Mind közelebb járva.

Mánole fölállá
A fal állására,
Lenéz a mezőre,
Ráismer a nőre.
Egy nagyot sóhajtva
Szegény szóval mondja:
«Óh, én szerencsétlen,
Íme feleségem!»
És vetett keresztet,
Keserűn könyezett,
Ekképen esdeklött:
«Édes jó istenem,
Kegyelmes istenem,
Minden kérésemet
Még eddig megtetted.
Add uram, istenem,
Útjában teremjen
Egy zöldelő erdő,
Sűrű bokros erdő,
Szederindás erdő;
Tán megborzad Káplya,
Megakad útjába,
Kidönti az ételt,
Ekkép visszatérhet,
Hadd vegyen másikat
Talán elkésik majd!»

Isten meghallgatja,
Kérését megadja,

Nőtt zöldelő erdő,
Sűrű, bokros erdő,
Szederindás erdő.

Meg is borzadt Káplya,
Megakadt útjába,
Kiömlött az étel,
Haza felé mén el
És az új ebédde
Tünedezik Káplya
Mind közelebb járva.

Mánole föláll
A fal állására,
Lenéz a mezőre,
Ráismer a nőre.
Keserűn könyezett,
Ekképen esdeklett:
«Édes jó istenem,
Kegyelmes istenem,
Minden kérésemet.
Még eddig megtetted,
Add uram, istenem,
Útjában teremjen
Erdők fenevadja,
Fogát csattogtassa,
Nagy nyelvét lógassa.
Tán megborzad Káplya.
Megakad útjába,
Kidönti az ételt,
Ekkép visszatérhet,
Hadd vegyen másikat,
Talán elkésik majd!»

Isten meghallgatja,
Kérését megadja,
Erdők fenevadja
Fogát csattogtatja,
Nagy nyelvét lógatja.
Meg is borzadt Káplya,
Megakadt útjába.
Kiömlött az étel,
Hazafelé mén el,
És az új ebédde
Tünedezik Káplya
Mind közelebb járva.

Mánole föláll
A fal állására,
Lenéz a mezőre,
Ráismer a nőre.
Keserűn könyezett,
Ekképen esdeklett:
«Édes jó istenem,
Kegyelmes istenem,
Minden kérésemet
Még eddig megtetted,
Add uram, istenem,
Útjában teremjen
Hegyek skorpiója,
Fogát vicsorítsa,
Nagy nyelvét kidugja.
Tán megborzad Káplya,
Megakad útjába,
Kidönti az ételt,
Ekkép visszatérhet,
Hadd vegyen másikat,
Talán elkésik majd!»

Isten meghallgatja,
Kérését megadja.
Hegyek skorpiója
Fogát vicsorítja,
Nagy nyelvét kidugja.
Meg is borzadt Káplya,
Megakadt útjába.
Kiömlött az étel,
Hazafelé mén el,
És az új ebédde
Tünedezik Káplya
Mind közelebb járva
S megjött nemsokára.

Káplya megérkezett,
És a kőművesek
Szívükből örültenek.
Csak mester Mánoli
Kezdett sóhajtani,
S ekképen szólani:
«Tudjátok a törvényt,
Melyet tettünk önként,
A ki korán reggel
Mikor a nap felkel,
Érkezik hozzátok;

Azt ti megfogjátok,
 És befalazzátok.»
 A beszéd közepén,
 Sírva fakad szegény.
 Azok megragadták
 Feleségét, Káplyát,
 A falhoz vezetik.
 A falba beteszik.
 És munkához fogtak,
 Ekkép kiáltoztak:
 «Meszet, téglát, rajta,
 Mert hosszú a munka,
 És még sok van hátra!»

Káplya mikor látja,
 Mosoly ül ajkára,
 Azok meg csak rakják
 A kolostor falát.
 Nőtt a fal magasba,
 Káplyát betakarja.
 Szegény felesége
 A nagy rettegésbe
 Sírva mondja végre:
 «Ne folytasd a tréfát,
 Megárthat még, meglád».

Ők meg nem hallgatják
 Panaszoló szavát.
 Öntik csak a meszet,
 Rakják a köveket.
 Rakják föl magasra
 Folyton kiáltozva:
 «Meszet, téglát, rajta,
 Mert hosszú a munka,
 És még sok van hátra!»

Szegény felesége
 A nagy rettegésbe
 Sírva mondja végre:
 «Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole,
 Ne folytasd a tréfát,
 Megárthat még meglád.
 Szorít a fal nagyon.
 Emlőm nyomja agyon,
 Otthon sír magzatom!»
 De Mánole mester

Szavára nem felel,
 Szeme telve könnyel.

Kömüves mesterek
 Tovább építenek,
 A falat csak rakják,
 Káplyát betakarják,
 Egyre kiabálják:
 «Meszet, téglát, rajta,
 Mert hosszú a munka,
 És még sok van hátra!»

Szegény feje, Káplya,
 Tovább ki nem állja.
 A nagy rettegésbe,
 Sírva mondja végre:
 «Mánole, Mánole,
 Mesterem Mánole,
 Szorít a fal nagyon,
 Emlőm nyomja agyon,
 Otthon sír magzatom!»

Kömüves mesterek
 Tovább építenek,
 A falat csak rakják
 Káplyát betakarják,
 Elnémítják hangját.

Épül a fal, épül,
 És Mánole végül
 Az aggasztó gondba
 Neki szóval mondja:
 «A te magzatodat,
 Kicsi kis fiamat
 Az Istenre bízad.
 Ott fekszik az ágyba
 Szépen bepólyázva.
 Angyalok serege
 Eljátszik majd vele.
 Tejjel ők táplálják,
 Megcsókolják száját.
 Az ég havazása
 Lesz kenő babája,
 Az esőnek árja
 Fűrösztő dajkája,
 És a fuvó szellő
 A bölcső rengető,

Az édes rengető.
A míg szegény felnő!»

Befejezte ezzel,
Szemében könyekkel
Gyorsan távozott el,
Kőműves mesterek
Tovább építenek.
A falat csak rakják,
Káplyát betakarják,
Egyre kiabálják:
«Meszet, téglát, rajta,
Mert hosszú a munka,
És még sok van hátra!»

Nőtt a fal, csak nőtt, nőtt,
Egyre erősbödött.
Többé össze nem dőlt,
Az Istennek háza,
A világ csodája.
De a munka közben
Hallatszik szüntelen
Tompán és elfojtva
Káplyának a hangja:
«Mánole, Mánole,
Mesterem Mánole,
Szorit a fal nagyon,
Emlőm nyomja agyon,
Otthon sír magzatom!»

Derfís vasárnapon,
Boldog ünneppon
Vajda arra mégyen,
Vadászni volt épen.
Az Árdzsos mentében,
Fönsik közepében
Látja kolostorát,
A világ csodáját.
A jó Negru vajda
Nagyon örült rajta.
Lováról leszállott,
Mindent körül jár ott.
Boldogan a vajda
Ekkép szóval mondja:
«Köszönöm Mánole,
Mesterem Mánole,
Hires, tanult mester,

Dicső, csodált mester.
Köszönöm mesterek,
Kőműves mesterek!
Szépen dolgoztatok,
Megvan jutalmatok.
E kolostor legyen
Örök emlékjelem.
Nincs a földön párja,
A világ csodálja!»

És Mánole mester,
Hires, tanult mester
Az állás tetején,
A fal legelején
Fejét hánytorgatva,
Nagyot sóhajtozva
Ekkép szóval mondja:
«Uram, Negru vajda,
Hatalmas és fényes,
Csodálatos, ékes,
Bámulatra ragad,
Ha nézem e falat.
Ez dicső kolostort
A föld háta nem hord.
De ha hozzálatok,
Különbet csinálók,
Ennél sokkal szebbet,
Sokkal fényesebbet!»

A jó Negru vajda
Fölnéz a magasba
A kilencz mesterre,
Dicsekvő mesterre.
S mélyed gondolatba,
Mikor a szót hallja.
Parancsot ad menten,
Hogy bontsák le rendben
Mind az állásfákat,
A magas létrákat.
És a tetőn reked,
Onnan le nem mehet
A kilencz nagy mester,
Mind kőműves mester.
Mánole tizedik,
A leghíresebbik.
A szegény mesterek,
Egyre könyörgenek.

Ámde Negru vajda
Nekik szóval mondja ;
«Azt meg nem engedem,
Hogy még párja legyen,
Újat építsetek.
Ennél sokkal szebbet!»

Ott maradt mind, szegény,
Kolostor tetején,
A fal legelején,
Hogy a szél csapdossa,
Esők árja mossa,
Az éhség mardossa.

Kolostor tetején
A fal legelején
Kilencz híres mester,
Mind kőműves mester.
Mánole tizedik.
A leghíresebbik.
Tanakodnak egyre,
Búsan böjtölgetve
Három nap és éjjel
S még kilencz nap mén el.
És jó Negru vajda
Nekik szóval mondja :
«Azt meg nem engedem,
Hogy még párja legyen,
Újat építsetek,
Ennél sokkal szebbet!»

És a kilencz mester,
Mind kőműves mester
Tanakodnak egyre
Ekkép beszélgetve :
«Mánole, Mánole,
Mesterünk Mánole,
Mi lesz, szegény fejünk,
Innen merre megyünk?»

Mánole oktatja,
Szépen tanítgatja
A kilencz nagy mestert,
Mind kőműves mestert,
Keressenek deszkát,
Aztán megácsolják,
Négy felé hasítsák,
Szárnyakat szabjanak,
Útnak induljanak.
Föl is kerekedtek,
De tüstént leestek,
Kősziklakká lettek.

Mánole, Mánole,
Jó mester Mánole,
Egy magán maradva
Merül gondolatba.
Újra öt nap eltelt,
Veve zszindelyeket,
Beverit vasszegeket,
Aczél pántot is tett.
A hová beverte,
Piros vér serkede,
De ő nem érezte.

A mikor próbálja,
Fölbirja-e szárnya,
Beléje akada
A kolostor falba,
Isten így akarta.
Lebukott a mélybe
A fal közelébe.
Hol halálát lelte,
Kereszt nőtt felette,
Mellette forrás vált.
Csobogtatta árját.
Sós volt annak nedve,
Mind Káplya öntötte.

Ohajtandó volna, hogy nálamnál több előkészültséggel s hivatással bíró ember folytassa ez összehasonlításokat s nagyobb eredménnyel terjeszsze ki azokat a két nép dalaira, meséire és egyéb produktumaira is.

